

Koronázott legenda

A szépvízi Szent László-kultusz fejlődéstörténetének médiadiskurzusa (2007–2023)

Jelige: DDD077

2024. április 12.

Tartalom

A téma felvezetése.....	3
A kutatás módszertana	4
A kultusz gyökerei.....	7
A szimbolikus térhasználat szakaszai Szépvízen.....	8
A kultuszépítés fejlődése. Első szakasz: előkészítés (2000–2005).....	10
A kultuszépítés fejlődése. Második szakasz: alapozás (2006–2008)	14
A kultuszépítés fejlődése. Harmadik szakasz: hatékony fejlődési szakasz (2009–2012)	19
A kultuszépítés fejlődése. Negyedik szakasz: beágyazódás (2013–2016)	31
A kultuszépítés fejlődése. Ötödik szakasz: legitimáció (2017)	33
A kultuszépítés fejlődése. Hatodik szakasz: értékesítés (2018–2023)	36
Következtetések	39
Köszönetnyilvánítás	40
Irodalomjegyzék	41

A téma felvezetése

A szépvízi Szent László-kultusz fejlődéstörténetének vizsgálata a médiatartalmak diskurzusának elemzésével lehetőséget ad a kutatás során, hogy kirajzolódjon a kultusz építésének fejlődése, és rávilágít olyan rejtett kódolásokra is, amelyek csak az évtizedes folyamat egészének vizsgálatával tárhatók fel.

A település az örmény és székely közösségekhez kötődő egyedi épített örökséggel rendelkezik, amely önmagában is sajátossá teszi a csíki falvak sorában. A falut a leírások, az útikalauzok az egyik erdélyi örmény kereskedőközpontként határozzák meg. Az örmény épített örökség máig meghatározza Szépvíz arculatát. Székely lakói számára ez az örökség ma leginkább funkcionális jelleggel bír. Az épületek felújításai, az állagmegőrzések ezek használatával magyarázhatók. A házak építőit, az egykor itt élt családokat mára egyre kevesebben ismerik. A többségi lakosságnak nincsenek emocionális kötődései az örmény házakhoz. Ezért az örmény épített örökség a székelység identitásörzése, identitáserősítése szempontjából nem tekinthető kiindulópontnak, így saját (székely) identitásának erősítéséhez szüksége van más kapaszkodókra, történetekre. Erős helyi identitáskeresési, identitáserősítési folyamatként azonosítható a Szent László-kultusz, amelynek fejlődéstörténete kutatásom témája.

A szépvízi Szent László-kultusz építésének folyamata azért is érdekes, mivel a településnek nincs a lovagkirályhoz kapcsolódó művészettörténeti hagyatéka, amely Erdély számos településen fellelhető és szolid alapot szolgáltat az erdélyi Szent László-kultuszhoz.

Kutatásom a 2007–2023 közötti időszakban megjelent sajtóanyagok médiadiskurzusát vizsgálja a Szent László-kultusz fejlődéstörténetében. A vizsgált tartalmak tekintetében ez a fejlődéstörténet szakaszolható.

A kultuszépítés fejlődése, szakaszolása

- Első szakasz: előkészítés (2000–2005)
- Második szakasz: alapozás (2006–2008)
- Harmadik szakasz: hatékony fejlődési szakasz (2009–2012)
- Negyedik szakasz: beágyazódás (2013–2016)
- Ötödik szakasz: legitimáció (2017)

➤ Hatodik szakasz: értékesítés (2018–2023)

Kutatásom a 2007 előtti médiamegjelenéseket is vizsgálja, hogy pontosan azonosítható legyen a folyamat kezdete. A kutatás kiindulási pontjaként megjelölt 2007-es év az, amikor a helyiek *Szépvíz és Szent László* címmel filmet készíttetnek, napirendre tűzve ezzel a témát. Tíz évvel később, a 2017-ben tartott Szent László-emlékévben már egy évtizedes folyamat összegzése figyelhető meg a médiadiskurzusban. A kutatásomban a 2017-es évet követő időszakot is vizsgáltam, hogy választ kapjak arra a kérdésre, hogy a 2017-es összegzés a folyamat lezárásaként értelmezhető-e, vagy ezt követően is folytatódott a kultuszépítés. A közel két évtizedet felölelő médiadiskurzus elemzése erre is választ ad.

A vizsgált folyamatban a szimbolikus térfoglalás meghatározó/ismétlődő elemként van jelen. Az identitáskeresés, identitáserősítés és a szimbolikus térfoglalás kapcsolatában szükségesnek találtam azokat az előzményeket is beemlíteni a kutatásba, amelyek meghatározóak a folyamat helyes dekódolásában. A médiadiskurzus elemzésében az országos, megyei, térségi médiatartalmak mellett a 2011-től kiadott községi lapban, a Nádi Suttogóban megjelent írásokat is vizsgálom. A kultusz fejlődéstörténetének kirajzolásában fontos forrás a helyi lap, mert a nagyobb földrajzi szórásban megjelenő médiatartalmak esetében a lokális események nem minden esetben lépik át a médiainger szűrőjét, de a fejlődéstörténet kutatásában meghatározóak.

A médiadiskurzus vizsgálatával arra is választ kerestem, hogy a kultuszépítés előre tervezett események tudatos építésének sorozata volt, vagy ez csak a rekurzív vizsgálat következtetése.

A kutatás módszertana

A tematizáció, a szimbolikus térfoglalás, térhasználat témaköre mellett a kutatás alapjául szolgáló diskurzuselemzés módszerének irodalmából gyűjtöttem össze azokat a téziseket, amelyeket az elemzés során használtam. A Jel-Kép kiadványban megjelent P. Szilczl Dóra *Bevezetés a kritikai diskurzuselemzésbe* című 2018-as tanulmánya képezte az elemzés kiindulópontját. „A diskurzus (...) egy adott területre vagy témakörre jellemző szövegek együttese. (...) A témakör meghatározása

egyben a diskurzus körülhatárolását is jelenti.”¹ A médiatartalmak összegyűjtésére a nyomtatott újságok, kiadványok tanulmányozása mellett az Arcanum Adatbázis Kiadó Magyarország digitális tartalmában a Hargita Népe, a Romániai Magyar Szó (RMSZ), Új Magyar Szó, Népűjság, Háromszék, Magyar Szó 1990 után megjelent és elérhető tartalmait vizsgáltam át. Mellette a Kájoni János Megyei Könyvtár elektronikus adatbázisában a Hargita Népe archívumát használtam. A digitalizált archívumok mellett a Székelyhon portál aktuális tartalmai mellett a Csíki Hírlap itt elérhető archívumát is tanulmányoztam. Kiválasztottam azokat a kulcsszavakat, amelyek a kutatásom témáját leginkább meghatározzák, lehetővé téve a vizsgált időszak médiatartalmainak elemzését. A kutatás során a Szépvíz, szépvízi, Szent László szavakra kerestem rá. Az így azonosított tartalmak biztosították a kutatásom forrásanyagát. A médiatartalmak segítségével a folyamat kronológiáját állítottam össze. A diskurzusokból felépülő narratívák alapján, alkalmanként további tartalmakat is beemeltem a kutatásba, amelyek a folyamat helyes dekódolását segítették. A címben megjelölt 2007–2023 időkeretet a feldolgozás során bővítenem kellett az 1990–2006 időszakkal, hogy a kutatott téma folyamata nem torzuljon, egyértelműen kimutatható legyen a kultuszfejlődés folyamatának korszakolása.

A médiatartalmak leltározását követően, az elemzés során Huckin (1997) által meghatározott három szövegelemzési vizsgálati alaptézisből indultam ki. „1. A szövegalkotás és a társadalmi folyamatok egymással kölcsönhatásban állnak. 2. A különböző nyilvánosságot kapó szövegek tükrözik a társadalmi valóságot. 3. Ezáltal részt vesznek a társadalmi jelenségek alakításában.”² A kutatás során is kimutatható a társadalmi folyamatok kölcsönhatása, ezek részesei a társadalmi jelenségek alakításának. A tartalmak feldolgozása során a narratíva vizsgálata mellett azt a kontextust is igyekeztem megjelölni, amelyben elhangzott, létrejött a szöveg.

A Szent László-kultusz fejlődéstörténetében médianyilvánosan megfogalmazott diskurzusok elemzésekor arra törekedtem, hogy az üzenetet megfogalmazó ágencsoportokat is azonosítsam. A forrásanyagok gyűjtése során már kirajzolódott, hogy a tartalmakban megjelenő „domináns diskurzus mindig a hatalmon levők és az elit értelmezését foglalja magában (...)”.³ A

¹ P. Szilczl, D. 1998. Bevezetés a kritikai diskurzuselemzésbe. *Jel-Kép* 2018(3): 3–25, pp. 12.

² P. Szilczl, D. 1998. Bevezetés a kritikai diskurzuselemzésbe. *Jel-Kép* 2018(3): 3–25, pp. 5.

³ P. Szilczl, D. 1998. Bevezetés a kritikai diskurzuselemzésbe. *Jel-Kép* 2018(3): 3–25, pp. 7.

diskurzuselemzés kritikai attitűdjével próbáltam azt is feltárni, hogy „(...) akik a hatalmat birtokolják, lehetőségük van mások gondolkodásának és tetteinek az irányítására”.⁴ A közel másfél évtizedes folyamat vizsgálata arra is választ adott, hogy a hatalmon lévő elit legitimálja a nézőpontját. A diskurzus tárgyát képező társadalmi jelenség, jelen esetben a Szent László-kultusz, a többi nézőpont kizorítására nem kell törekedjen, mivel a folyamat médiadiskurzusában, a nyilvános térben, nem is fogalmazódnak meg más nézetek. Ha voltak is ellenzői a folyamatnak, azok a nyilvános térben nem kaptak helyet, így nem állt rendelkezésre elemezhető tartalom.

A vizsgálatom tárgyát képező kultuszépítési folyamat elemzésében a kronológia felépítését segítette az is, hogy a vizsgált időkeretben sok esetben magam is megfigyelője, leírója, részese voltam a folyamatoknak. Az elemzés során helyenként saját tudósításaimat, interjúimat is beemeltem a kutatásba. „Nincs külső pozíció, mely objektivitást kölcsönözhetne”⁵, ahogy „nincs objektív nyelvhasználat”,⁶ vagy ahogy ezt Fiske (1994) megfogalmazta, „a szavak sohasem semlegesek”⁷.

A vizsgált téma specifikus egyházi és nemzeti töltetéből adódóan a narratíva szöveghasználata válogatott, helyenként historizáló, a népi emlékezetre építve romantizáló is. A vizsgált diskurzusok szóhasználatából „(...) a beszélők világnézetét, előfeltevéseit, mögöttes hiedelmeit, tudását, elköteleződését”⁸ is rekonstruálni lehetett.

A szövegek elemzése során, több tartalom esetében is, visszacsatolásokat azonosítottam korábbi diskurzusokhoz. Ezek erősítik Fairclough (1989) társadalmi változások vizsgálatával kapcsolatos alapgondolatát: „A nyelvhasználók már korábban elfogadott jelentéseket emelnek be szövegeikbe, s a szöveglétrehozás aktusával alakítják ki azokhoz való viszonyukat.”⁹

A Szent László-kultusz fejlődéstörténetének médiadiskurzusa egyetlen térhez, Szépvíz településhez kapcsolódik. Az uralkodó narratívát rendszeresen egyazon személy közvetíti, így az évtizednél is hosszabb időkeret változása mellett a diskurzusban egy lineáris építkezés figyelhető

⁴ P. Szilczl, D. 1998. Bevezetés a kritikai diskurzuselemzésbe. *Jel-Kép* 2018(3): 3–25, pp. 8.

⁵ P. Szilczl, D. 1998. Bevezetés a kritikai diskurzuselemzésbe. *Jel-Kép* 2018(3): 3–25, pp. 9.

⁶ P. Szilczl, D. 1998. Bevezetés a kritikai diskurzuselemzésbe. *Jel-Kép* 2018(3): 3–25, pp. 1.

⁷ Uo.

⁸ P. Szilczl, D. 1998. Bevezetés a kritikai diskurzuselemzésbe. *Jel-Kép* 2018(3): 3–25, pp. 13.

⁹ P. Szilczl, D. 1998. Bevezetés a kritikai diskurzuselemzésbe. *Jel-Kép* 2018(3): 3–25, pp. 19.

meg. Az állandók a tartalom feltérképezésében előnyt jelentettek. Hátrányuk, hogy nehéz pontosan azonosítani, hogy a kultuszépítés folyamatának egésze első perctől tervezett volt-e, vagy a szakaszos egymásra épülés rekurzív közvetkeztetése egységes folyamat.

A kultusz gyökerei

A Szépvíz és környékét is dokumentáló Visconti-térkép¹⁰ (1699) a Moldvába vezető út mentén Szent László-kápolnát jelez. Ez a helyszín a 21. századi Szent László-kultusz fejlődéstörténetének egyik kiemelt színtere lett. Szépvíz egyházközségi önállósodása, templomépítése meghatározó a Szent László-kultusz folyamatában. A település közigazgatási szerveződése és egyházszervezeti önállósodása évszázadnyi eltérést mutat. Az egyházközség önállósodási törekvéseinek első dokumentált lépése 1867-re¹¹ datálható, amikor a szépvíziek az erdélyi egyházmegye jóváhagyását kérik ahhoz, hogy Szent László tiszteletére templomot építsenek. A templomépítést és az önálló egyházközség megalakulását a csíkszentmihályi egyházmegye plébánosa közel két évtizeden át ellenzi.¹² A hívek végül püspöki engedély nélkül, 1880-ban kezdenek templomuk építéséhez,¹³ a templom felszentelésére 1896-ban, Szent László emléknapján került sor. Önálló szépvízi egyházközségről 1902-től beszélünk.¹⁴

A szépvízi Szent László-kultusz őrzésében a hitélet játszott szerepet. A kultusz megélésének fő színtere, a templomépítést követően, a liturgikus tér volt. A Szent László-búcsúhoz kapcsolódó ünnep (június 27.) volt az egyetlen alkalom, amikor a templom falain, a liturgikus téren túl világi események is kapcsolódtak Szent László ünnepéhez. Az egyházi kultusz a kommunizmus éveiben is folyamatos és töretlen, ám ez időszakbana világi térben évtizedes kényszerszünetre volt ítélve. 1989 után a témában megjelent első médiatartalmak, az egyházi rítusok mellett az egykori világi eseményeket, szokásokat is kiemelik a múlt idézésekor. Ezek újjáélesztését a diskurzusban többször megfogalmazzák. Ennek eredményeként a liturgikus és családi színtereken túl a köztereken is újra

¹⁰ Botár, I. 2019. *Havasok keblében rejtőző szép Csík*. Martin Opitz Kiadó, Budapest, pp. 593.

¹¹ Gál, H. 2016. *Múltba rejtett örökség: fejezetek Szépvíz történetéből*. Mark House, Gyergyószentmiklós, pp. 91.

¹² Gál, H. 2016. *Múltba rejtett örökség: fejezetek Szépvíz történetéből*. Mark House, Gyergyószentmiklós

¹³ Gál, H. 2016. *Múltba rejtett örökség: fejezetek Szépvíz történetéből*. Mark House, Gyergyószentmiklós, pp. 95.

¹⁴ Gál, H. 2016. *Múltba rejtett örökség: fejezetek Szépvíz történetéből*. Mark House, Gyergyószentmiklós, pp. 119.

megjelenik a Szent Lászlóhoz kapcsolódó ünneplés. Így lesz a lokális identitáskeresés, -erősítés eszköze a Szent László-kultusz.

A szimbolikus térhasználat szakaszai Szépvízen

A Szent László-kultusz vizsgálatának előzményeként, a kutatás szempontjából fontosnak tartom a szimbolikus térfoglalás előzményeinek történeti áttekintését. Értelmezésem szerint ez a folyamat is az identitáskereséshez kapcsolódik, amely a Szent László-kultusz-építés alapja is.

Szépvízen több (piac)tér is kialakult. A piaci kereskedés térvesztésével a terek átalakítása, funkcióváltása tapasztalható. Ezek a terek válnak a szimbolikus térfoglalás helyszíneivé. Az erőteljes külső beavatkozás 1984–85-re (?) datálható, amikor a Szépvízi Néptanács előtt faragott kövekből emlékművet állítanak, amelyen a felszabadító Vörös Hadsereg emlékére táblát helyeznek el. A visszaemlékezések szerint az 1989-es decemberi események idején a táblát leverték az emlékműről. (Sem az emléktábla egykori szövegére, sem leverésének pontos időpontjára nem sikerült írott forrást találnom a kutatásom során.) Az emlékmű új táblával való megjelölését 1996-ban kezdeményezték. Ennek leleplezését 1997-ben, a március 15-i megemlékezés alkalmával tartják. A Hargita Népe napilap két alkalommal is hírt ad az eseményről, először 1997. március 6-án egy rövid hír formájában, majd 1997. március 18-án Kristó Tibor helyszíni tudósítását lehet olvasni. Az írások egyike sem tér ki arra, hogy a korábbi emlékmű mikor és milyen céllal készült. A tudósítás szövegében benne van, hogy egy emlékművön elhelyezett tábla avatására került sor.¹⁵

A témában folytatott kutatásom során kiderült, hogy a kezdeményezők Szépvíz Község Polgármesteri Hivatalánál és Hargita Megye Prefektusi Hivatalánál kérvényezték az engedélyt. A kérés része volt az új emléktábla román, magyar és német nyelvű szövege is. A prefektusi hivatalhoz Péter Miklós, a szépvízi székhellyel bejegyzett Agrostar Egyesület igazgatójaként, a tagság nevében nyújtotta be a kérelmet. Ennek szövegéből kiderül, hogy a községközpontban a második világháborús hősök tiszteletére már álló emlékműre szeretnének táblát elhelyezni. Az emlékmű előéletére ezekben a kérvényekben nem térnek ki. Mindkét intézmény pozitívan láttamozta a

¹⁵ Kristó, T. „Emléktábla Csíkszépvízen”, *Hargita Népe*, 1997. március 16., pp. 8.

beadványt. Az új emléktábla szövege is része volt a kérelemnek, amelyből a magyar nyelvű szövegrészt idézem: „Az 1848–49-es szabadságharcban és a két világháborúban elesett hősök emlékére.” Az emléktáblát a felirattal el is helyezték az emlékművön, azóta is ott áll. Így lett ez a hely a március 15-i megemlékezések színtere Szépvízen. A fentiekben is jól azonosítható a kitörés és rehabilitáció (Bodó 2022) folyamata, amikor „a szocialista korszakban létrehozott/kisajátított, saját ideológiai célokra használt nyilvános terek elfoglalása/visszafoglalása zajlott”.¹⁶

2000. október 30-án a Hargita Népe ezúttal *Emlékmű Szépvíz hősi halottainak* címmel közölt fényképes hírt az újság 8., utolsó oldalán. Az új emlékmű a római katolikus templom előtti téren kapott helyet. Ezen az emlékművön már ott sorakoztak a település első és második világháborús hősök nevei. A korábban említett, a kommunizmus idején felépített emlékmű előtörténete ekkor még olyan erősen élhetett a közösségben, hogy azt nem tekintette magáénak. A közösségben ezért is kezdeményezték új világháborús emlékmű felállítását. „A szépvíziek régi álma vált ezzel valóra – mondta felszólalásában Ferencz Tibor, a község polgármestere”¹⁷ – írja a Hargita Népe. A tudósítás is azt erősíti, hogy a korábban rehabilitált emlékmű mellett egy újra volt szükség, hogy ez a „lokális identitás nyilvános építésének”¹⁸ része legyen. Mindenszentek ünnepén gyertyák égnek az emlékmű előtt, ami azt mutatja, hogy a közösségi emlékezet része lett a templom előtt álló kökereszt, emlékmű.

A 2000-es éveket a szimbolikus térfoglalás sorozata, a „terjeszkedés” (Bodó 2022) korszaka jellemzi Szépvízet is. 2001-ben, az önálló szépvízi plébánia létrejöttének 100. évfordulóján a római katolikus templom falán emléktáblát lepleztek le. 2003. november 1-én az idegenek temetőjében az 1944-ben eltemetett honvéd katonáknak emlékművet avattak¹⁹. 2014-ben a templomépítő Szász István mellszobrát leplezték le a templomudvarban. Ugyanekkor a templom falán emléktáblát és domborművet is avattak. Ebben az időszakban az örmény közösség is több emléktáblát avatott, amelyeket az egykori örmény plébánia homlokzatán és az örmény templom cintermében helyeztek el. „A ’89-es változások után a lokalitások szinte egymással versengve igyekeztek arra, hogy a

¹⁶ Bodó, J. 2022. Az informális gyakorlatok szerepe a székelyföldi szimbolikus térhasználatban. *Korunk* 3(10): 24-36, pp. 28.

¹⁷ Szerző nélkül. „Emlékmű Szépvíz hősi halottainak”, *Hargita Népe*, 2000. október 30., pp. 8.

¹⁸ Bodó, J. 2022. Az informális gyakorlatok szerepe a székelyföldi szimbolikus térhasználatban. *Korunk* 3(10): 24-36, pp. 29.

¹⁹ Gál, H. 2016. *Múltba rejtett örökség: fejezetek Szépvíz történetéből*. Mark House, Gyergyószentmiklós, pp. 202.

nyilvános tereket benépesítsék olyan szimbolikus tárgyakkal, amelyek többféle funkciót kombinálva a nemzethez tartozást és a saját hely egyediségét és fontosságát jelképezték.”²⁰ A térfoglalások terhelt időszaka ez. A Szépvízen elhelyezett emléktáblák, emlékművek, szobrok, plakettek az identitás erősítésének eszközei, de értelmezésében a helyi identitáskeresés részét is képezik. Ilyen tekintetben előőrsei a később kibontakozó Szent László-kultusznak.

A kultuszépítés fejlődése. Első szakasz: előkészítés (2000–2005)

Az 1989-es rendszerváltást után megjelenő médiatartalmakat vizsgálva 1992-ben találkozunk első alkalommal a megyei és országos napilapban Szent László szépvízi ünnepének első megjelenésével. A Hargita Népe és a Romániai Magyar Szó digitalizált tartalmának vizsgálatából megállapítható, hogy az első híradásban ekkor még az ünnep centruma a liturgikus tér, ahogy erre a jelen dolgozat *A kultusz gyökerei* fejezetében is rámutattam. „A templom felépítése óta a község népe minden esztendőben június 27-én megünnepli a szent királyt.”²¹ Dr. Ördög Ferenc – a helyi közösség tagjaként – a Hargita Népében és a Romániai Magyar Szóban adja hírül azt, hogy a búcsús ünnep közeledtével a helyi közösség ünnepre készül.

A Csíkszépvíz fölötti Pogány-havason a szent király hatalmas nagyszámú besenyőkből és kunokból álló sereget vert tönkre. E csata győzelmére építtette a romjaiban található Szent László-kápolnát. A legenda szerint beugratott a faluba, megitatva lovát a kristálytisza vízben, ő adta a falunak a Szépvíz nevet. (Hargita Népe)

A Csíkszépvíz fölötti Pogányhavason Szent László hatalmas kun és besenyő sereget semmisített meg és a csatában aratott győzelme emlékére építtette a Szent László-kápolnát, melynek romjai ma is láthatók. Innen a csata után a faluba beugratva, lovát a kristálytisza folyóvízben megitatva, a falunak a Szépvíz nevet adta. (Romániai Magyar Szó)

Írásának apropója a búcsús ünnep közeledte, tartalmában a historizálás, az emlékeztetés szándéka olvasható ki. Az olvasói levél nem a tudományos igényességgel íródik, így a mondavilágból átörökített népi emlékezetre épít. Tényként közli, hogy az Árpád-házi király és a

²⁰ Bodó, J. 2022. Az informális gyakorlatok szerepe a székelyföldi szimbolikus térhasználatban. *Korunk* 3(10): 24-36, pp. 27.

²¹ Ördög, F. „Csíkszépvíz ünnepe”, *Romániai Magyar Szó*, 1992. június 24., pp. 4.

település máig fennmaradt kapcsolata egy csatában és ennek következményeiben gyökerezik. Az írásokban említésre sem kerül, hogy a monda szerint vagy az emlékezet szerint járhatott itt a király – ez is azt jelzi, hogy a közösség a jelenben tényként fogadja el, hogy a király járt a közelben. Ez a közösségi hit, meggyőződés biztosítja a szilárd alapját a Szent László-kultusznak, erre építenek majd a vizsgált időszakban is.

Az 1992-ben tartott ünnepről a sajtóban nem jelent meg beszámoló. A fejlődéstörténet következő mérföldköve a 2000-es év, amikor a szépvízi búcsús ünnepről több tudósítás is megjelent a sajtóban. A korábban már idézett két napilap terjedelmes írást közöl a Szent László-napi búcsúról, amely „kétnapos faluünnepé bővült”²², „a búcsút rendhagyó módon falunapokkal ünnepelték meg a szépvíziek”.²³

Az élő zene és a felszabadult társaság látványa a középkorúakat és időseket nosztalgiázásra készítette, hiszen – elmondásuk szerint – így volt ez régebben is, a hetvenes évek közepéig. Falunap soha nem volt Csíkszépvízen, ilyen hangulatot azonban gyakran éltem át gyerekkoromban – mondta Ferencz Tibor újdonsült polgármester, akinek jelentős szerepe volt a rendezvény megszervezésében.²⁴

Ferencz Tibor hagyományt szeretne teremteni a falunapokkal. – Emlékszem gyermekkoromból, hogyan zajlottak a búcsúk Szépvízen. Ellentétben a többi községgel, a búcsú itt közösségi rendezvény volt, az emberek a szentmise végeztével és a vásárosok portékáinak megtekintése után a kaszinókertben gyűltek össze, működött a sörkert, a tekepálya, enni-inni való és jó hangulat volt. Ezt szeretnénk visszahozni most. A sörkert újjáépült, nagyobb lett, a kerítés ugyanazt a mintát követi, mint régen. Van egy hely, ahová össze lehet gyűlni, mint régen, és jól érezheti magát mindenki.²⁵

Ez a két médiabeszámoló rámutat arra, hogy Szent László ünnepe kilépett a liturgikus térből a világi térbe, ahol a nosztalgia forrásaként jelenik meg az idősebb nemzedék körében. A fiatalabb generációk számára pedig a hagyományteremtés lehetőségét vetíti előre, amelyet meg is fogalmaz a polgármester.

²² Kovács, A. 2000. „Jól sikerült falunapok Csíkszépvízen”, *Hargita Népe*, 2000. július 4., XII(155):1

²³ Hatsekne, K. 2000. „Közös munka – közös pihenés”, *Romániai Magyar Szó*, 2000. július 7., pp. 4.

²⁴ Uo.

²⁵ Kovács, A. 2000. „Jól sikerült falunapok Csíkszépvízen”, *Hargita Népe*, 2000. július 4., XII(155):1

Mindkét helyszíni tudósítás a község frissen választott polgármesterét idézi. A községvezető a diskurzusában az ünnep mellett a jövőbeni terveiről is beszámol. Első alkalommal fogalmazódik meg a diskurzusban az összehasonlítás a térség más közösségeivel. „Ellentétben a többi községgel, a búcsú itt közösségi rendezvény volt (...)” A más településekkel való összehasonlítás a következő időszakban többször visszatér a Szépvíztől szóló írásokban. „Sok településhez viszonyítva, ahol a panasz, a sajnálkozás az első, itt más a helyzet” – írja Kovács Attila 2000. július 11-én a Hargita Népe véleményrovatában, amikor visszatér a szépvízi búcsún szerzett tapasztalataira, az ott hallottakra. Az összehasonlítás a különbségek azonosítását, a kitörési pontok megfogalmazását/felerősítését teszi lehetővé. Ebben az olvasatban ugyanannak a folyamatnak a része, mint a Szent László-kultusz építése.

Ferencz Imre a Hargita Népében 2001-ben közölt *Az infrastruktúra fontossága*²⁶ című vezércikkében Szépvíz kitörési útjaként az infrastrukturális fejlesztéseket látja, miközben szépvízi példáról beszél. Jegyzetében nemcsak egy leltárszerű felsorolást végez a beruházásokról, hanem a település sajátos hangjának újrafogalmazásában, eszközként tekint a materiális megvalósításokra.

Az infrastruktúra ugyanis alapfeltétele a település fejlődésének. Ezt jól lehet szemléltetni a csíkszépvízi példával. A hajdani járásszékhely valamikor azért prosperált, mert Csík és Moldva között igazi kereskedelmi pont lehetett, s az örmények személyében tehetős polgári réteg jött itt létre stb. Az elmúlt rendszerben elveszítette minden kiváltságát, mondhatni egyneműsítették, egységesítették a többi településsel. A rendszerváltás után a földtörvény jelentett ígéretet arra, hogy a nagyobb földterületekkel rendelkező gazdák farm típusú vállalkozásba kezhetnek, és egyáltalán a hajdani járásszékhely, ha nem is mint közigazgatási központ, de mint község újra előtérbe kerülhet a környéken, feltámadhat.²⁷

A vezércikkben az *elveszítette minden kiváltságát, egyneműsítették, egységesítették a többi településsel* felsorolással a szerző azt is megfogalmazza, hogy a településnek tulajdonképpen ebből kell kitörnie. Történelmi múltja is kötelezi a települést arra, hogy újra magára találjon, *feltámadjon*.

Az idézett jegyzet határozott váltást tükröz a diskurzusban. A kitörési pontokat, identitását kereső falu képét már nem lehetőségként, hanem elvárásként fogalmazza meg az újságíró. A műfaj

²⁶ Ferencz, I. 2001. „Az infrastruktúra fontossága”, *Hargita Népe*, 2001. március 8., pp. 3.

²⁷ Uo.

sajátosságát tekintve, a szerző határozott fogalmazása a vezércikkben nem meglepő. Az írás jellegéből arra is kíváncsi voltam, hogy a megfogalmazottaknak bármilyen lenyomata kiolvasható-e a korábban megjelent médiatartalmakból. Ezért a vezércikk megjelenése előtti időszakban a Hargita Népeben közzétett Szépvízhez kapcsolódó interjúkat, tudósításokat újra átvizsgáltam. A 2000. június 4-én tartott helyhatósági választásokat követően a megválasztott új polgármesterrel, Ferencz Tiborral 2000. augusztus 9-én közölt *A közös munka eredményességében bízom*²⁸ című interjúban azonosítottam több olyan gondolatot, amelyet egy fél évvel később Ferencz Imre a vezércikkében felerősített.

Úgy gondolom, hogy ebből a fajta mezőgazdaságból, amit jelenleg folytatnak az emberek, hosszú távon megélni nem lehet. Más megélhetési formát, kiutat kell keresni, az emberek tanácstalanok, bizonytalanok. Ha az infrastrukturális dolgokat rendbe lehet tenni – a telefonra is gondolok –, akkor egy ilyen községnek, amely a város közelében van, azt kell elérnie, hogy az értelmiségi és vállalkozói réteg jelen legyen itt. Akkor megmozdulhat valami, új ötletek, elképzelések jönnek, munkalehetőségek adódnak. Apró lépésekkel kell haladnunk, de ez a fejlődés útja.²⁹

A fent idézett interjúban a polgármester megfogalmazza a kiútkeresés fontosságát. Ennek alapfeltétele az infrastruktúra kiépítése, mert *akkor mozdulhat valami* – fogalmazott a község vezetője.

Az 1989-es rendszerváltást követően a tulajdonjog rendezése kötötte le a települések adminisztrációjának erejét, a földtörvények alkalmazásai kifulladásztották a közigazgatást. A 2000-es években az infrastrukturális fejlesztésekbe legtöbb helyen hozzá sem kezdtek a forráshiány miatt. Ahol a beruházásokra nem volt pénz, ott másra sem jutott. Ahol fejlesztettek, ott kisebb léptékű rendezvények, programok keretében próbálták takaréklángon tartani a közösségi rendezvények szervezését.

Szépvízen a 2003–2006 közötti időszakban június végén, falunap megnevezéssel szervezték meg azt a rendezvénysorozatot, amelynek eseményei a Szent László-búcsú időpontja köré épültek. A Hargita Népe ebben az időszakban rendszeresen közli a falunapi rendezvények programjait. Ezek az apró

²⁸ Kovács, A. 2000. „A közös munka eredményességében bízom”, *Hargita Népe*, 2000. augusztus 9., pp. 1, 3.

²⁹ Uo.

híradások is segítenek abban, hogy a jelen kutatás témája kapcsán a kultusz fejlődéstörténetét kövessék.

Ahogy a dolgozat első részében is kifejtettem, a liturgikus téren kívül szervezett események jelentik az újdonságot a Szent László-kultusz fejlődésében. A világi események sorában minden évben találunk olyan programpontot, amely kapcsolódik a Szent László-kultusz fejlődéstörténetéhez. A Hargita Népe 2003-ban a falunapi program ismertetőjében kiemeli a Szent László történelmi vetélkedőt. 2005-ben a Romániai Magyar Szó és a Hargita Népe hírében is megjelenik a Szent László-témában szervezett vetélkedő.

2006 első hónapjában a Hargita Népének adott interjúbán Szépvíz polgármestere a víz-, gáz- és csatornahálózat építése kapcsán úgy nyilatkozott, hogy „(...) ez a folyamat most a végéhez közeledik”.³⁰ A korábban idézett médiatartalmakban az infrastrukturális beruházások befejezését mérföldkőként jelölték meg. Ennek a gondolatnak a megfogalmazása, ismételt megerősítése a későbbi médiadiskurzusban is azonosítható.

Most befejezés alatt van az egyik legnagyobb program megvalósítása, a faluképvédelem. Szépvíz esetében ez nagyon aktuális, mi már egy olyan fázisba jutottunk, hogy ezekre a finom dolgokra is oda tudunk figyelni, ugyanis megtörténtek a nagy beruházásaink.³¹

A Szent László-kultusz fejlődéstörténetében a 2006-os évben, a médiadiskurzus vizsgálatában is azonosíthatók a változások.

A kultuszépítés fejlődése. Második szakasz: alapozás (2006–2008)

Az Új Magyar Szó június 26-án *Blicc* rovatában, a színes hírek között fényképes beszámolót közöl a hetedik alkalommal megtartott Lármafa-találkozóról, amelynek „(...) utolsó »programos« állomása Szépvíz volt. A rendezvény fő feladata a Szent László-kultusz megőrzése, és Erdélyben azokat a falvakat, településeket érinti, ahol Szent László-legendát őriznek. Csíkszépvízen is több színes

³⁰ Kovács, A. 2006. „Csíkszépvíz tovább fejlődik”, *Hargita Népe*, 2006. január 26., pp. 1, pp. 4.

³¹ Daczó, D. 2008. „Élet van ebben a faluban...”, *Csíki Hírlap*, 2008. január 3., pp. 7.

történettel emlékeznek Szent Lászlóra, még a falu neve is a bátor királyhoz kapcsolódik.”³² A hír illusztrációjaként mellékelt fotónak nincs képaláírása, sem a szövegben nincs magyarázat fűzve hozzá. A médiatartalmak elemzése során ugyanerről az eseményről a Hargita Népében is találtam forrást. A 2006. június 26-i lapszám második oldalán fényképes hírt közöltek az eseményről, amely az ÚMSZ-ben közölt fényképhez is magyarázattal szolgál. „A felvidéki Lármafa-csoport a szülőföldjéről hozott földet helyez el a tervezett szobor helyén.”³³ A lap kishírként közli, hogy „(...) Csíkszépvízen hangzott el a bejelentés, hogy szobrot emelnek Szent László emlékére”.³⁴

A szobor állításáról a médiadiskurzus vizsgálata során egy évvel később találtam újabb adatot. 2007-ben a Szent László-búcsú alkalmával szervezett rendezvények híradása kapcsán figyelhető meg változás a tematizálás szintjén is. Első alkalommal Szent László Falunapok megnevezéssel említik a korábbi falunapi rendezvényt. A Hargita Népe 2007. július 28-án az események beharangozójában azt írja, hogy az „(...) ünnepség (...) a csíkszépvízi Szent László-emlékhely rendbetételével kezdődik”.³⁵ Az emlékhely témakörét ekkor emelik be a média napirendjébe. Az eseményről szóló médiatartalmak vizsgálata rávilágít arra, hogy a szobor és a térrendezés mellett az emlékhely kérdése is az agenda része lett, még ha ennek előkészítési folyamatát nem is osztották meg a szélesebb nyilvánossággal. Az emlékhelyként meghatározott hely megegyezik a dolgozatban már említett, 1699-es Viscontini-térképen szereplő Szent László-kápolna helyével.

A témával a Csíki Hírlap két írása is részletesen foglalkozik. „A szépvízi falunapi ünnepség nyitányaként sor kerül a Szent László-emlékhely rendbetételére Kosza Antal régész vezetésével és a helyi tanácsosok, plébános részvételével (...)”³⁶

Nyolcadik alkalommal szervezték meg Csíkszépvízen a Szent László falunapi ünnepségeket. A háromnapos rendezvénysorozat nyitójaként a helyi önkormányzat tagjai a Pogány-havason lévő Szent László-emlékhelyet takarították meg. Az 1200 méter magasságban lévő szikladarabról azt tartja a monda és a helyiek, hogy mind a mai napig őrzi a szent király lovának nyomát. A visszaemlékezések szerint a kő az elmúlt évtizedek során leborult, így a patkó nyoma a kő alján van,

³² „Szent László-kultusz”, *Új Magyar Szó*, 2006. június 26., pp. 16.

³³ Szerző nélkül 2006. „Szent László-szobor Csíkszépvízen”, *Hargita Népe*, 2006. június 26., pp. 2.

³⁴ Uo.

³⁵ Szerző nélkül 2007. „Szent László falunapok Csíkszépvízen”, *Hargita Népe*, 2007. június 28., pp. 12.

³⁶ Daczó, D. 2007. „Szent László-ünnepség Szépvízen”, *Csíki Hírlap*, 2007. június 27, pp. 2.

mások szerint a kövön most is jól kivehető a patkó körvonala, rajzolata. Az elmúlt években, évtizedekben a szikladarab környezetét benőtte a növényzet, így a környék megtakarítása időszerű volt. (...)

A faluból és a Gyimesi-szorostól gyalogosan könnyen megközelíthető emlékhelyhez a tervek szerint a következő tanévtől a helyi iskola diákjait is elhozzák, hiszen fontos az emlékhely generációról generációra való megtartása, hogy ne merülhessen feledésbe. A falunapi rendezvények második napján a fiatal generáció kapta a főszerepet. A Nyíró József Általános Iskola szervezésében Szent László-vetélkedőt tartottak a helyi kultúrotthonban több vendégiskola csapatának részvételével.³⁷

A fent idézett két írás rámutat arra, hogy a Szent László-kultusz építése új szintre lépett. A helyi elitnek számító egyházi és közigazgatási vezetés a szélesebb közösséget is igyekszik bevonni a kultusz építésébe. A folyamat előkészítésének része, hogy kézzel fogható, tárgyi bizonyítékokkal támassza alá a település és Szent László kapcsolatát. Az 1992-ben publikált, általam is idézett írásokban szintén szerepel az a monda, amely alapját képezi a szépvízi Szent László-kultusznak. Az emlékezetben generációról generációra továbbadott mondában szerepel az a kő, amelyről a király a néphit szerint a patak völgybe ugratott, majd lovát megitta a szép vízből. A település néveredetének alapját is szolgáló monda köve az emlékhely megtakarításával előkerült, láthatóvá vált. Az emlékhelyen végzett munkálat azonban ennél fontosabb eredménnyel járt. Kosza Antal régész ezzel az alkalommal azonosította az 1699-es Viscontini-térképen feltüntetett Szent László-kápolna romjait. A következő években régészeti ásatást is végeztek itt. A régészeti feltárást és ennek eredményét a dolgozatban a későbbiekben ismertetem, az események kronológiai sorrendjét követve.

A médiatartalmak elemzése során kiolvasható, hogy „szentlászlósítják” a rendezvény több programpontját is, amely a kultusz penetrációját szolgálja. A falunap átnevezése mellett *Szent László-futballkupa*, *Szent László történelmi vetélkedő* is szerepel a programban. A diskurzusban ekkor (2007) jelenik meg, a Szent Lászlóhoz köthető hagyományok, emlékhely generációs átörökítésének narratívája. A 2007-es év médiadiskurzusának vizsgálatából kiolvasható, hogy az előkészítés folyamata lezárult. A döntéshozó elit mostantól a közösséget is igyekszik bevonni az

³⁷ Daczó, D. 2007. „Értékmegőrzésre intő falunapok Csíkszépvízen”, Csíki Hírlap, 2007. július 2., pp. 10.

építkezés folyamatába. Ennek egyik pillanata, amikor a korábban beharangozott Szent László-szobor tervét 2007 júniusában a nagyközönségnek is bemutatták.

Az alkalomra meghívták Bocskay Vince szobrászművészt, akit Ferencz Tibor polgármester felkért, mutassa be a Szent László-szobor makettjét, amelyet az önkormányzat felkérésére készített. Az alkotó elmondta: elképzelése, ábrázolása szerint az álló – bal kezében országmát, jobb kezében csatabárdot tartó – királyt ábrázoló szobor őrzője strázsája lesz a falunak. A most bemutatott makett ötszörösére tervezik a szobrot, amely a falu központjában kap majd helyet.³⁸

Megfigyelhető, hogy a médiadiskurzus napirendjén a Szent László búcsús ünnepe kapcsán szerepel újra és újra a szépvízi Szent László-téma. A szoborállítást tervéről egy évvel később újabb híradás jelenik meg a Hargita Népe napilapban. Akkor a megyei napilap arról számol be, hogy Szent László tér lesz Szépvízen. A nyilvánosság előtt első alkalommal számolnak be a terv részleteiről. „A Szent László-legendát idézi majd az erre a célra emelt halmon létesített kút is, melynek vize a szobor tövére folyik alá.”³⁹ A híradás ekkor nem részletezi, hogy a tér rendezése tulajdonképpen a lakosság körében megőrzött Szent László-legenda szimbolikus megjelenítése. A legenda, amely a település névadásának története is egyben, a legerősebb kötődést biztosítja a helyiek és Szent László között, amelyet már az 1989 után a témában megjelent első írásokban is idéznek. A liturgikus téren kívül megformált Szent László-kép tulajdonképpen e legenda köré épül.

Ezt használja ki Herczeg Ágnes budapesti tájépítész, akit a tervezéssel bíz meg a szépvízi helyi tanács. A tér rendezése kapcsán megjelenő írásokban a tervezőt nem szólaltatja meg a média, így a tervező indoklása csak a szépvízi polgármesteri hivatal levéltárában őrzött dokumentációt tanulmányozva sikerült megismernem. A 2007 júliusában keltezett műleírásban a tervező a tér kialakítása kapcsán is megfogalmazza, hogy a „mondához fűződő hangulat megteremtése”⁴⁰ a cél. A terv része egy mesterséges domb kialakítása is, amely egyben a kommunizmus faluromboló időszakában felépített többszintes szövetkezeti épület takarását szolgálja és a díszter természetes háttérét biztosítja.

³⁸ Daczó, D. 2007. „Értékmegőrzésre intő falunapok Csíkszépvízen”, *Csíki Hírlap*, 2007. július 2., pp. 10.

³⁹ Kristó, T. 2008. „Szent László tér lesz Csíkszépvízen”, *Hargita Népe*, 2008. augusztus 21., pp. 1.

⁴⁰ Herczeg, Á. 2007. Szent László-tér kertépítészeti kivitelezési terve. Transpagony, Csíkszereda.

Miközben a Szent László-kultusz megerősítését szolgálja a térrendezés a majdani szoborral, megfigyelhető, hogy a beruházás a diskurzusban már korábban megjelenő faluképvédelmi program része is. A szimbolikus térfoglalás középpontjában a településhez kötődő király alakja áll, de a tér átalakítása egyben a kommunizmus idején felépített tájidegen beavatkozást próbálja háttérbe szorítani.

A Szent László-kultusz fejlődéstörténetének médiamegjelenései néha a témától teljesen eltérő írásokban, bűvópatakként tűnnek fel. Ennek példája a Csíki Hírlap 2008. június 30-i írása, amelyben a polgármesteri hivatal felújított épületéről szól a tudósítás *Megújult községháza* címmel. Itt olvasható, hogy bemutatták a Szépvíz és Szent László című rövidfilmet. A későbbiekben a filmre több helyen van utalás a megjelent írásokban, de a filmről nem találtam részletes leírást a médiatartalmakban.

A Szent László-médiadiskurzus tekintetében egy új, a térségben ekkor még kevésbé bejáratott, filmes módszerrel próbálják segíteni, befogadhatóvá tenni a „poros” legendát. A filmet 2007-ben készítette a gyergyószentmiklósi Rubin Stúdió. A háromrészes filmről nem jelentek meg elemzések, mégis fontos része a kultusz alapozási szakaszának. A filmben feldolgozták a szépvízi Szent László-legendát, külön rész szól Szent László kövéréről és a szépvízi hegyi kaszálókon nyíló Szent László-tárnicsról, a *Gentiana cruciataról*, Szent László füvéről. A film a Szépvízi Önkormányzat megbízásából készült. Az alkotók a film ajánlójában megfogalmazzák, hogy „Szépvíz keletkezésének legendája és a történelmi valóság kapcsolatát”⁴¹ akarták feltárni. A film, amelyet DVD-lemezen adtak ki, narratívája szempontjából meghatározó a kultuszépítés folyamatában. A Szent László-legenda megfilmesítése, a népi emlékezet felidézése mellett, a szakemberek megszólaltatásával befogadhatóvá teszi a mondát, amelyet a szépvízi közösség generációról generációra éltetett. A legenda megfilmesítése mellett a Kicsi-Pogány-havason lévő emlékhelyet beemeli a helyi közbeszédbe.

A szoborállítást megelőző években nemcsak fizikailag – látható földmunkákkal – készítik elő a szobor érkezését, de a közösséget szellemileg/intellektuálisan, mentálisan is előkészítik/felkészítik. Ennek része a korábban jelzett film is.

⁴¹ Daczó, K., Berszán-Árus, Gy. 2007. Szépvíz és Szent László. Rubin Stúdió, Gyergyószentmiklós.

A kultuszépítés fejlődése. Harmadik szakasz: hatékony fejlődési szakasz (2009–2012)

A médiadiskurzus elemzése során megállapítható, hogy a lokális identitásépítés terén túlnő a szoborállítás. A tematika már nemcsak a helyi/térségi, Hargita megyei napilapok hasábjain jelenik meg, de több írást közöl a Maros megyében megjelenő *Népújság* is. A szobor alkotásával megbízott Bocskay Vince szovátai szobrászművész kapcsán kerül a Maros megyei újság fókuszába a szépvízi szobor témája. A szoborállítás eseményére kirándulást szerveznek, amelyre „termékeny szórakozásra és művelődésre vágyó szovátaiak (és nem csak szovátaiak)”⁴² jelentkezését várják. A szoborállítást megelőző írások nyelvezetében jelen van a történelmi pillanat megragadásának, rögzítésének a vágya, hangsúlyozása.

Bocskay Vince, Szováta egyik neves, nemzetközi hírnévnek örvendő szobrászművésze egy újabb köztéri műalkotással gazdagítja kisebbségi sorban élő népe emlékjeltárát. Nemzetünk nagyjainak: Mikó Imre grófnak, Apor Vilmos és Márton Áron püspököknek, Mikes Kelemennek, dr. Bernády Györgynek, Petőfi Sándornak, Bod Péternek és más neves személyiségeknek, nemzeti történelmünk nagyjainak állított emlékművek sorát gazdagítja legújabb művével. Hagyományt követve, de újítva is alkotta meg Szent László lovagkirályunk szobrát. Ugyan Székelyföldön a harcos lovagnak és a szent királynak nagyobb kultusza van még Szent Istvánnál is freskókban, faliképekben, templomi oltári szoborcsoportokban, de Erdélyben köztéri szobra csak a nagyváradi székesegyház előtt áll. Csíkszépvíz eredet- és alapításlegendája a népszerű uralkodóhoz kapcsolódik. Így lakossága érzelmi kötődése e harcos alakhoz még erősebb, mint a székelység többi részének.⁴³

A Csíki Hírlap a szoborállítást megelőző napokban több írást is közölt a témában. A Csíki-medence napilapjaként a kérdés tematizációjában érezhetően szerepet vállalt a lap. Az agenda alakításának szándéka az írások pozicionálásából is kiolvasható. 2009. június 23-án címlapjára tűzte a témát a lap, majd egy egész oldalas riportot közöl, amelyben az olvasót a szoborkészítés kulisszatitkaiba avatja be. Az oldalas riport már címében is fokozza a várakozást, izgalmat. Holnap

⁴² Mester, Z. 2009. „Kirándulás szoborszentelésre”, *Népújság*, 2009. június 18., pp. 2.

⁴³ Uo.

érkezik Szépvízre Bocskai Vince szobra című írásában Rédei Botond a fokozás több eszközével is él. „Erdély egyik legnagyobb köztéri szobrát avatják szombaton Csíkszépvízen.”⁴⁴ „(...) a községbe érkezik a háromméteres, Szent László királyt ábrázoló alkotás (...)”⁴⁵ A szoborállítás eseményét előkészíti/követi a lap, azáltal, hogy a szobrász szovátai műhelyébe kalauzol és a szoborkészítés technikai részleteibe is beavatja az olvasót. Az újságíró nem használ minősítő, értékelő jelzőket a szobor kapcsán, kizárólag a művészre bízva, hogy a nagyközönséggel is megossza azokat a gondolatokat, amelyeket a szobor készítése során igyekezett alkotásában megfogalmazni. Nem emeli piedesztálra a művészt, sem a szobrot nem akarja időnap előtt magaslatokba emelni. Jó érzékkel képes fenntartani a riport olvasása után is az izgalmat, amikor a művészt idézi: „A végeredmény csak akkor derül ki, amikor kikerül oda, ahová tervezve van (...) Addig nagyon izgalmas a történet, nyugtalan az ember (...)”⁴⁶

A Hargita Népe napilap a szoborállítást megelőzően szintén címlapon számolt be arról, hogy szobrot állítanak Szent Lászlónak Szépvízen. „Példátlan, hogy egy ilyen kis közösség, mint amilyen Csíkszépvíz lakossága, ilyen méretű és értékű műalkotást vásároljon (...) egy ekkora alkotást általában egy Kolozsvár, esetleg Sepsiszentgyörgy méretű város tud megengedni magának”⁴⁷ – idézi Sarány István Bocskay Vince szobrászművészt. A saját identitását kereső közösség esetében nem először jelenik meg, hogy a környező településekkel, vagy mint jelen esetben, erdélyi nagyvárosokkal hasonlítják össze. A szoborállítás aktusa a település erőfeszítéseire világít rá, arra a törekvésére, hogy szeretne kitörni abból, amit a kommunizmus éveiben kényszerítettek rá, amikor „*elveszítette minden kiváltságát, egyneműsítették, egységesítették a több településsel*”⁴⁸, ahogy ezt Ferencz Imre 2001-ben megjelent vezércikkében megfogalmazta. A szobor készítésének körülményeiről, a művészi megfogalmazásról szóló írásban új tények, kulisszatitkok is kiolvashatók/sajtónyilvánosak lettek. „Néha le kell szállni a lóról” – mondja a művész, kifejtve,

⁴⁴ Rédei, B. 2009. „Holnap érkezik Szépvízre Bocskai Vince szobra”, *Csíki Hírlap*, 2009. június 23., pp. 1, pp. 3.

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ Sarány, I. 2009. „Néha le kell szállni a lóról”, *Hargita Népe*, 2009. június 26., pp. 1, pp. 11.

⁴⁸ Ferencz, I. 2001. „Az infrastruktúra fontossága”, *Hargita Népe*, 2001. március 8., pp. 3.

hogy eredetileg lovas szobrot akartak rendelni tőle, de az anyagi keretek mellett a művész javaslatát elfogadva, egész alakos szobrot készített, ami „többszörös kihívást jelentett”.⁴⁹

A Csíki Hírlap még a szobor leleplezése előtt, a szobor felállításának pillanatáról is helyszíni, fényképes tudósítást közölt az eseményről. A *Helyére került a Szent László-szobor* című cikkben a Szent László-témában közölt írások hangvételétől eltérően az ünnepet beárnyékoló kritikának is teret enged a szerző. „A szépvíziek örömnüepét csupán az árnyékolja be, hogy a térrendezéssel megbízott kivitelező képtelen volt időben befejezni a munkálatot.”⁵⁰ A kritikus hangot a megszólaltatott polgármester felerősíti.

A szoborállítás megelőző írások jól tükrözik azt a várakozást, hangulatot, amely az ünnepi pillanat előtt érezhető. A felsorolások, hangulati képek, az esemény dokumentálása mellett meghatározzák, hogy mivel kapcsolatban kell érzelmei legyenek (McCombs, Shaw 1972) az olvasónak. A média tematizálása túlmutat a várakozás tükrözésén, jó példája annak, miként tudja alakítani a média agendája a közbeszédet.

Párhuzamos kettősség jellemzi a kultuszépítés folyamatának ezen szakaszát. A liturgikus térből kilépő védőszent a nyilvános térben új üzenet hordozójává válik. A folyamatból kiolvasható a befelé történő építkezés és a kifelé való megmutatkozás gesztusa is (Bodó, Bíró 2017).⁵¹ A tartalmak elemzéséből kitűnik, hogy a szépvízi Szent László-kultusz építésének folyamatában a szobor leleplezése az első olyan méretű esemény, amely túlszárnyalja a lokális/térségi érdeklődést. A Csíki Hírlap, Hargita Népe, Háromszék, Népújság, Magyar Nemzet, a vajdasági Magyar Szó és a Magyar Távirati Iroda (MTI) hírfolyamában is megjelent az esemény. Az ünnepségen felszólalók közül is van, aki a szobor lokalitáson túlmutató értékére világít rá. „Köszönjük, hogy ekkora ajándékot adtak a magyarságnak”⁵² – idézi a Csíki Hírlap Ferencz Angélát, a Hargita Megyei Kulturális Központ igazgatóját.

A liturgikus térben évszázadok óta jelen van a Szent László-ábrázolás. A köztéren felállított alkotás megfogalmazásakor a művész arra törekedett, hogy a liturgikus téren kívül is üzenetet tudjon

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ Rédei, B. 2009. „Helyére került a Szent-László szobor”, *Csíki Hírlap*, 2009. június 25., pp. 2.

⁵¹ Bodó, J., Bíró, Z. 2017. Szimbolikus térhasználat változó szerepe, *Replika*, 105(5): 147–161, pp. 147.

⁵² Uo.

közvetíteni Szent László azoknak, akik megállnak a szobor előtt. A média diskurzusának narratívájából is dekódolható ez az üzenet, amely a szobor egyediségét, üzenetét akarja hangsúlyozni.

A lovagkirály ott áll őrzőn a kőtalapzatán, hatalmasan, szigorúan, tekintélyesen. Tér és idő vonatkozásában is a messzi távot kémelve, erőt, biztonságot, eltökéltséget, óvó gondoskodást sugározva közvetlen közelében.⁵³

A hatalmas, őrző, szigorú, tekintélyes, erőt, biztonságot, eltökéltséget, óvó gondoskodást sugározó – ezekkel a szavakkal még nem merül ki a nyelvi eszköztár, amelyeket egyetlen cikkben sorol fel a szerző a szobor leírására. Ugyanebben a cikkben a király jellemzésében is megtaláljuk a halmozást: hitéről, önfeláldozó készségéről, vitézségéről, dicső tetteiről híres, legendássá vált nagy király, védőszentünk – sorolja a szerző.

1. *Ábra:* A szoboravatás kapcsán a médiadiskurzusban megjelenő jelzőhalmozások

A lokális identitásépítés középpontjába emelt Szent László és a hozzá kapcsolódó kultusz fejlődéstörténetében folyamatosan jelen van a kettősség, amit a világi és liturgikus terek összekapcsolódása jellemez. A szobor leleplezésekor elhangzott narratívákból is tetten érhető ez a kettősség, amelyet az ágensek úgy közvetítenek, hogy nincs ellentmondás abban, ha a két tér –

⁵³ Nagy, M. K. 2009. „Szent László Csíkszépvízen”, *Népújság, Múzsza melléklet*, 2009. július 11., p. 1

liturgikus és világi – összekapcsolódnak. A szobor leleplezésekor Tamás József római katolikus segédpüspök beszéde is ezt hangsúlyozza. „A hit és az élet nem választható el egymástól. Nem igazi hívő, aki a templomban az, de azon kívül már nem. Szent László mutatja a példát nekünk, hiszen ő hívő volt a templomban, a közigazgatásban, sőt a politikában is.”⁵⁴

A tudósítások szövegei nem részletezik az esemény hangulatát, ennek ünnepélyességére csupán utalást tesznek. A Hargita Népe írása a leleplezett szobrot misztikus erővel ruházza fel, azzal, ahogyan indítja írását. „Megkegyelmeztek az égiek a Csíkszépvízen összegyűlt ünneplő tömegnek: a közelgő vihar elkerülte a települést a Szent László-szobor avatója idején.”⁵⁵ Az esemény médiadiskurzusának narratívájában sehol nem lehet fellelni a szoborállítást megelőzően kritikus vagy esetleg ellenző hangokat.

„Az eltérő szociális háttérű, más-más társadalmi/kulturális milióból jövők másként fogják értelmezni az adott szöveget, így magát a diskurzust.”⁵⁶ Talán ezzel magyarázható, hogy Ferencz Angéla beszédében a jelenlévők számára könnyen értelmezhető megközelítést alkalmazza, a közösségi beruházás elfogadását hangsúlyozza: „Esztétikai és közösségi értékről van szó, ezért arra kérem, fogadják el.”⁵⁷ Míg a helyi lapok az esemény kapcsán a lokális dimenzió nem akarják túlemelni a momentumot, a Magyar Távirati Iroda (MTI) hírügynökségi szerepéből adódóan is él a tér-idő⁵⁸ összehasonlítás eszközével. „Erdélyben a rendszerváltás óta magyar közösség nem állított ilyen nagy méretű szobrot. A csíkszépvízi Szent László-szobor néhány centiméterrel magasabb, mint a nemrégiben felavatott kolozsvári Márton Áron-szobor vagy a sepsiszentgyörgyi Mikó Imre-szobor.”⁵⁹ Az MTI tudósítását a vajdasági Magyar Szó, a Népújság és a Magyar Nemzet is idézi.

A szobor méreteivel, monumentalitásával, a kivitelezésre felkért művész szakmai elismertségének is köszönhetően megkérdőjelezhetetlenül felkerült a Kárpát-medencei Szent László-térképre. Lassan a helyiek mentális térképén is megjelenik a szobor, de a Szent László-kultusz fejlődéstörténete ezzel a ceremóniális eseménnyel nem zárult le. A szoborállítás kiemelkedő

⁵⁴ Rédei, B. 2009. „Helyére került a Szent-László szobor”, *Csiki Hírlap*, 2009. június 25., p. 2,

⁵⁵ Benedek, S. 2009, „Leleplezték Szent László szobrát”, *Hargita Népe*, 2009. június 29., p. 3

⁵⁶ P. Szilczl, D. 1998. Bevezetés a kritikai diszkurzuselemzésbe. *Jel-Kép* 2018(3), p. 20

⁵⁷ Benedek, S. 2009, „Leleplezték Szent László szobrát”, *Hargita Népe*, 2009. június 29., p. 3

⁵⁸ P. Szilczl, D. 1998. Bevezetés a kritikai diszkurzuselemzésbe. *Jel-Kép* 2018(3): 3-25

⁵⁹ Nagy, M. K. 2009. „Szent László Csíkszépvízen”, *Népújság, Múzsza melléklet*, 2009. július 11., p. 1

eseménye a folyamatnak, ám a lokális identitásépítés tekintetében a kronológiailag később bekövetkező események jobban beágyazódtak a közösségbe. Ez a térhez, helyekhez kapcsolódó utólagos használatból olvasható ki.

A korábbi médiatartalmak vizsgálatából kiderült, hogy Szent László témája leginkább a búcsús ünnep, azaz június 27. környékén lesz ismételten az agenda része. Egy évvel a szoboravatót követően a Hargita Népe a község polgármesterével készít interjút. A fényképpel is illusztrált cikk a 2009-ben leleplezett szobrot és teret ábrázolja. Az illusztrációból kiderül: a tér elnyerte a tervekben szereplő formáját. A szobor mögött megjelenik a mesterséges domb, cserjékkel, fákkal és patakkal. A 2010-es diskurzusban előtérbe került a gazdasági válság, amely hatással van a közösségi életre, a községi beruházásokra. Az általam szemlézett interjúban a Szent László-téma mellett a fejlesztések, beruházások kérdése van hangsúlyosan jelen, ahogy ez a korábbi tartalmak esetében is tetten érhető. A polgármester narratívájában a beszűkült anyagi lehetőségek következtében alternatívaként, lehetőségként jeleníti meg a közösségépítés idejének gondolatát. Ezt korábban az általam is idézett, 2008-ban megjelent interjúban „(...) finom dolgokra is oda tudunk figyelni (...)” megfogalmazásban használta a községvezető. „Olyan beruházásokkal foglalkozunk idén, amelyek nem kerülnek sok pénzbe, viszont megvalósításukhoz szükség volt és lesz a helybéliek összefogására is.”⁶⁰ A polgármester ebben az interjúban, bár több munkálatról beszélt, amihez szükség van a helyiek összefogására, nem említi azt, hogy a Szent László-emlékhelyen régészeti ásatást terveznek. A szándékosság csak feltételezhető az előzmények ismeretében, mivel a szoborállítás folyamatában az adminisztratív előkészítés idején sem került napirendre a sajtóban a téma. A Csíki Hírlap 2010. augusztus 18-án számolt be arról, hogy *Lezárult a pogányhavasi ásatás*. Az ásatást Botár István, a Csíki Székely Múzeum régésze végezte, a szépvízi önkormányzat kezdeményezésére. „(...)Az ásatás alapvető célkitűzése megvalósult – mondta a régész. – Megvan a kápolna alaprajza, és azt is tudjuk, hogy nem középkori építmény. (...) Tény, ha nem indította volna meg a kutatást a helyi önkormányzat és a közbirtokosság, akkor ez a kis kápolna nyomtalanul eltűnt volna.”⁶¹ A cikk, amely az ásatás eredményéről számol be, egyben egy következő munkálatot is előrevetít: a helyiek a kápolna újjáépítését tervezik. A médiadiskurzusban itt a feltételes mód használata figyelhető meg.

⁶⁰ Kozán, I. 2010. „A helybéliek összefogásából alkotnának maradandót Szépvízen”, *Hargita Népe*, 2010. június 24., pp. 4., XXII. évfolyam, 121. szám (5780).

⁶¹ Daczó, K. 2010. „Lezárult a pogányhavasi ásatás”, *Csíki Hírlap*, 2010. augusztus 18., pp. 3 (V. évfolyam, 160. szám).

„(...)A helyiek azt tervezik, hogy jövőre újjáépítenék a Szent László-kápolnát, s talán ismét látogatott pihenő-, búcsú-, megállóhely lesz.”⁶² Míg az építés kapcsán bizonytalanságot sejtet Botár István régész, ahhoz, hogy itt újra pihenő-, búcsú-, megállóhely lesz, a megfogalmazás szerint nem fér kétség. Ezért a vizsgálatomban a továbbiakban arra is keresem a választ, hogy mi indokolta a feltételes mód használatát, milyen fejlődésen megy át a médiadiskurzusban a kápolna építésének gondolata. A 2010-ben folytatott régészeti ásatás végén a szelvényeket részben visszatöltötték, hogy a felszínre került rommaradványok „átteleljenek”.

2011 az az év, amikor a közösség részéről érkező visszajelzés egyértelművé teszi, hogy a hegyi kápolna helye, amely korábban feledésbe merült, a közösség számára is fontos. A feltárt romoknál 2011. június 27-én „spontán”⁶³ búcsús szentmisét tartottak. A Hargita Népe beszámolót, a Csíki Hírlap helyszíni tudósítást közölt az eseményről.

Megközelítőleg az utóbbi száz évben tegnap először tartottak szentmisét a Csíkszépvíz melletti Kicsi-Pogány-havason Szent László napján. A Szent László-kápolna tavaly feltárt romjainál több mint százan hallgatták Gábor Zoltán plébános prédikációját.⁶⁴

Még az öregek sem tudják megmondani Szépvízen, mikor volt utoljára búcsús szentmise a Kicsi-Pogányhavas-tetőn található egykori Szent László-kápolnánál. A már-már feledésbe merült, ám tavaly feltárt maradványokhoz falubeliek tucatjai érkeztek hétfőn, mintegy jelezvén, újból életre kelt egy hagyomány, amit ezúttal nem hagynak elveszni.⁶⁵

Mind a két írás hangsúlyozza, hogy a kápolnaromoknál tartott búcsún sokan vettek részt. A számszerűsítést azért is tartom fontosnak kiemelni, mivel a szoboravatást követően ez az első olyan esemény, az első olyan visszacsatolás, amely jelzi, hogy a folyamat, amelyet egy évtizeddel korábban kezdett építeni egy szűk elit, mostanra a tömegek támogatását is elnyerte. A beszámolók, az esemény leírásán túl, folyamatként tekintik át azokat a főbb állomásokat, amelyekhez a megelőző években értek Szépvízen, a Szent László-kultusz építése során.

⁶² Daczó, K. 2010. „Lezárult a pogányhavasi ásatás”, *Csíki Hírlap*, 2010. augusztus 18., pp. 3 (V. évfolyam, 160. szám).

⁶³ Daczó, D., Berszán-Árus, Gy. 2017. *Tíz éve Szent László nyomában*. Rubin Stúdió, Gyergyószentmiklós.

⁶⁴ Darvas, B. 2011. „Újjáépítik Szent László kápolnáját”, *Hargita Népe*, 2011. július 28., pp. 3 (XXIII. évfolyam, 123. szám. (6037).

⁶⁵ Rédei, B. 2011. „A múltból visszatért kápolnánál imádkozhattak”, szekelyhon.ro

Az identitásépítés folyamatában a kápolnárom feltárása felszínre hozza azt a kontrasztot is, ami az új szimbólumok és a generációs örökség elfogadása/befogadása terén kiolvasható a médiatartalmakból. A kápolnárom, a Szent László tér és -szobor mindegyike ugyanazon személy köré épül, a közösség reakciója/ragaszkodása mégis eltérő. A feltárt romhoz, mint generációs örökséghez, visszakapott múltként, azonnal kapcsolódik a közösség, míg az új szimbólum kapcsán nem alakul ki első perctől a feltétel nélküli ragaszkodás. A Szent László tér használatáról ebből az időszakból nincsenek beszámolók.

A búcsúról szóló helyszíni tudósításban, az egyházi és világi felszólalók narratívájában egyformán azonosítható a visszakapott múlt gondolatköre.

„»Az évszázadok mind arra tanítanak, hogy őseink hitét és nemes hagyományait őrizzük meg utódaink számára. Ezért tartjuk immár a Szent László-búcsút itt, a hiteles Szent László-kápolnánál« – jegyezte meg szentbeszéde során a plébános.”

„»Kötelességünk az őseinktől kapott javakat és értékeket megőrizni, fiataljainknak továbbadni. Remélem, ez a legenda tovább él, egy új fényt, új lendületet adva Szépvíz életének. Remélem azt, hogy jövő Szent László napján felszentelhetjük az általunk újraépített kápolnát« – említette a községvezető (...)”

A tudósításokban a község vezetőjét idézve a következő kultuszfejlődési állomást is megjelölik. Ekkor még a kápolna visszaépítését tervezik, amelynek felszentelését 2012. június 27-re jelölik meg. Alig fél évvel később, 2011 decemberében *Lassan tényleg életre kel a legenda* című írásában a Csíki Hírlap a község vezetőjét idézve közli, hogy egy szakbizottságot hoztak létre, amelynek az a feladata, hogy eldöntse, „hogyan és milyen formában épülne újra a kápolna, illetve hogyan lehetne megőrizni a romokat”.⁶⁶ Szintén ebben a cikkben szerepel, hogy szakembereket is meghívtak a bizottságba, Bogos Ernő építészt pedig azzal bízták meg, hogy készítse el a terveket. A fejlődéstörténet vizsgálatában fontosnak tartom kiemelni, hogy a községvezető megfogalmazása szerint Szépvíz és Szent László kötődését „próbálják bevinni a köztudatba”.⁶⁷

⁶⁶ Rédei, B. 2011. „Lassan tényleg életre kel a legenda”, *Csíki Hírlap*, 2011. december 16–18., pp. 14.

⁶⁷ Uo.

„Próbáljuk bevinni a köztudatba Szépvíz és Szent László kötődését, hogy bárki, aki hallja a településünk nevét, azt rögtön köthesse a legendához. Ez a faluturizmus szempontjából is igen fontos lehet – nyomatékosított az előljáró.”⁶⁸ Az identitáserősítés mellett itt megjelenik a majdani eredmények gazdasági hasznosítása is, amelynek egyik területe a faluturizmus lehet. 2012 januárjában, a 2011-es évet értékelő polgármesteri interjúban újra részletesen szerepel a téma a Csíki Hírlap hasábjain. Ebben az írásban a kápolna építésének gondolata visszaköszön, de a község vezetője a Szent László témaköréhez tartozó megvalósítások kapcsán úgy fogalmaz, hogy ennek „már több szakasza is lezajlott”. A szakaszolás szó használata a tudatos, tervezett folyamat tényének a megerősítése.

A megbízott építész, Bogos Ernő javaslatára és tervei alapján a kápolna újjáépítési gondolatát elvetették, a romok konzerválása mellett egy harangláb állítását fogadták el. „A haranglábbal jelet kívánnak hagyni az utókor számára”⁶⁹ – írja a Csíki Hírlap újabb helyszíni tudósításában, a pünkösdi lapszámban közzétett írásában. A cikk leadjében már hangsúlyozza a szerző, hogy közösségi összefogással készül a harangláb, a kezdeményezést a helyi önkormányzat mellett az egyház és a közbirtokosság is támogatja. A Szent László-kultusz-építés fejlődésének ezen állomása már egyértelműen jelzi, hogy a polgármester által kezdeményezett kultuszépítési folyamatban aktivizálódik a helyi közösség, a cél mellé felsorakozik támogatóként a közösség két meghatározó intézménye: az egyház és a jelentős gazdasági erővel, nagy tagsággal rendelkező közbirtokosság is. Ezek mind azt erősítik, hogy az évtizeddel korábban elkezdett folyamat beért. A közösség sajátjának tekinti Szent László örökségét, és hajlandó munkájával is részt vállalni az építkezésből.

A búcsús ünnep közeledtével újra visszatér a téma a sajtó agendájába. A Hargita Népe 2012. június 19-én helyszíni beszámolót közöl az építkezési munkálatokról, amelyek a Kicsi-Pogány-havason zajlanak. Akár a szoborállítás idején, a sajtó most is arra törekszik, hogy a kulisszatitkokba beavassa az olvasóit.

A történelmi emlékü helyszínen a kegyhely építését kalákában vállalta a helyi közösség. A kalákások sokat nem teketóriáztak, előbb stratégiát választottak, majd a megbeszéltek alapján felhúzták a

⁶⁸ Rédei, B. 2011. „Lassan tényleg életre kel a legenda”, *Csíki Hírlap*, 2011. december 16–18., pp. 14.

⁶⁹ Létai, T. 2012. „Héttel épülő harangláb Szépvízen”, *Csíki Hírlap*, 2012. május 25–28., pp. 25.

fatoronyba az új harangot. Menet közben néhányszor a harangnyelv odaütődött a köpenyhez, így hallhattuk, hogy az udvarhelyi öntők jó munkát végeztek, szép, tiszta csengésű harangütések hangja szállt a bércek felett.⁷⁰

A közösségi összefogást a következő írásokban is hangsúlyozzák a szerzők, ami az olvasóban is erősíti azt az érzést, hogy a Szent László-kultusz-építés folyamata Szépvízen egyben a közösségépítés folyamata is. A szentelési, avatási ünnepségekről az esemény másnapján, 2012. június 28-án számolnak be a lapok. A helyszíni tudósítások narratívája nem korlátozódik a szónokok idézésére. A hangulatképek mellett az írásokban a résztvevőket is megszólaltatják.

„Elmondani nem tudtam, milyen jó érzés volt feljönni ide. Ilyen nem volt és nem is lesz számomra” – vallotta könnybe lábadt szemekkel László Lajos. A 85 éves szépvízi lakos lapunknak elmondta, gyermekkorában sokat járt ezen a hegyoldalon. Szent László kútját már akkor is ismerték, ám fogalmuk sem volt arról, hogy az avar az egykori kápolna romjait rejtegeti. „A jó Isten tartsa meg azt, aki felfedezte” – tette hozzá Lajos bácsi.⁷¹

Úgy tűnt, az ünnepséget elveri a nagyidő, azonban alig néhány esőcseppet és pár szem jeget ejtett le a búcsúsok közé a komor felhő, majd a szél sietve továbbfújta a Kicsi-Pogány-havas tetejéről. – Mintha meggondolta volna magát az időjárás, és nem akarná megzavarni a legkeletibb Szent László-emplékhely szentelését – nyugtázták örömmel a viharfelhők elvonulása láttán néhányan a búcsúsok közül.⁷²

A Hargita Népe írásában, a szoboravató ünnepségről szóló tudósításhoz hasonlóan, itt is megjelenik a hely misztikus erővel való felruházása. „Mintha meggondolta volna magát az időjárás, és nem akarná megzavarni a legkeletibb Szent László-emplékhely szentelését”. A két eseményről – a szobor leleplezése és az emlékhely felszentelése – szóló tudósítás szerzője nem azonos, így nem a szerző stíláriis jegyeként értelmezhető a megjegyzés, még ha a helyszíni tudósítások megszokott eszköze is a hangulat ilyen formában történő leírása. A tudósítások kitérnek a résztvevők nagy számára is. A Hargita Népe több mint félezer zárandokról ír, akik részt vettek az eseményen. Első alkalommal érzékelhető, hogy tömegrendezvényről beszélhetünk a búcsús ünnep kapcsán. Az esemény lokális jellegén túlmutat az is, hogy az eseményen jelen volt Jakubinyi György, a

⁷⁰ Hompoth, L. 2012. „Új harang zúg a Pogány-havas felett”, *Hargita Népe*, 2012. június 19., pp. 3.

⁷¹ Rédei, B. 2012. „Szent László harangja hívta a szépvízieket”, *Csíki Hírlap*, 2012. június 28., pp. 4.

⁷² Hompoth, L. 2012. „Szentelt harangszó a Pogány-havas felett”, *Hargita Népe*, 2012. június 28., pp. 3.

Gyulafehérvári Római Katolikus Főegyházmegye érseke, aki az esemény főcelebránsa, ő végzi a feltárt kápolnárom és harangláb felszentelését, megáldását. Az ünnepségen felszólalt Kelemen Hunor, az RMDSZ elnöke, aki „(...) az erdélyi magyarság történelmi múltja megismerésének, továbbadásának fontosságát hangsúlyozta, cél, amelyet kiválóan szolgálnak a múlt nagy személyiségeinek szentelt emlékhelyek”.⁷³

A 2012-es búcsús ünnepség, a maga ceremoniális eseményeivel, a Szent László-kultusz-építés fejlődéstörténetének újabb szakaszát zárja le. Az általam hatékony fejlődési szakasznak nevezett periódus lezárása a sajtó diskurzusából is kiolvasható. „(...) immár valóban életre kelt az évszázadok óta feledésbe merült búcsújáró hely.”⁷⁴ A folyamat lezárását már címadásukban is jelezték a lapok, erre jó példa a *Lassan tényleg életre kel a legenda*⁷⁵, amely a Csíki Hírlapban jelent meg.

A vizsgált időszak médiadiskurzusában visszatérő elem a faluképvédelem kérdése is, amely a szépvízi Szent László tér kialakítása kapcsán is megfogalmazódott, így szorosan összekapcsolódik a kutatásom témájával. A Kicsi-Pogány-havason folytatott munkálat végeredménye – zsindellyel fedett harangláb készült, a kápolna újjáépítése helyett – arra világít rá, hogy a sajtónyilvánosságban többször is megfogalmazott kápolna-visszaépítés gondolatát, a szakemberek hatására, a döntéshozók felülbírálták. Ez kevésbé megszokott térségünkben, hogy az újratervezés mellett döntsenek a megrendelők, szakemberek hatására. „Nem akartak új legendát építeni, (...) tisztelettel, alázattal fordultak a romok felé”⁷⁶ – ahogyan maga az építész fogalmaz egy 2017-ben adott interjúban.

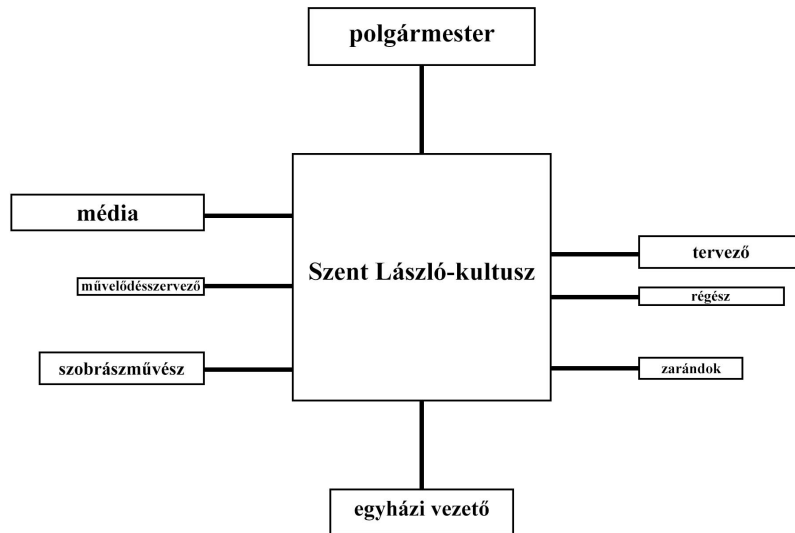
A Szent László-monda, a Szent László kövének története kiegészülve a kápolnárom feltárásával, a haranglábállítással és a helyiek emlékezetében még élő Szent László-kúttal, olyan erős szellemi és materiális együtttest alkotnak, amelyek szilárd alapját képezik a Szent László-kultusz fejlődésének, továbbélésének.

⁷³ Hompoth, L. 2012. „Szentelt harangszó a Pogány-havas felett”, *Hargita Népe*, 2012. június 28., pp. 3.

⁷⁴ Rédei, B. 2012. „Szent László harangja hívta a szépvízieket”, *Csíki Hírlap*, 2012. június 28., pp. 4.

⁷⁵ Rédei, B. 2011. „Lassan tényleg életre kel a legenda”, *Csíki Hírlap*, 2011. december 16–18., pp. 14.

⁷⁶ Daczó, K., Berszán-Árus, Gy. 2007. Szépvíz és Szent László. Rubin Stúdió, Gyergyószentmiklós.

2. ábra: A Szent László-kultusz-építés fejlődéstörténetének médiadiskurzusában azonosított ágenscsoportok

A 2. ábrán a médiadiskurzus alkalmával azonosított ágenscsoportok ábrázolása látható. A médiamegjelenések elemzése rávilágított arra, hogy a témakörben legtöbbször a község vezetőjét szólaltatják meg, ő a domináns diskurzus alakítója. Mivel a kultuszfejlődés nemcsak a világi térben alakul, ezért az egyházi szertartások alkalmával megfogalmazott üzenetek idézésekor az egyházvezetőt, -vezetőket is idézik. A szoborállítás tematikájában a szobrászművészt, a kápolnarom feltárásakor a régészt, a harangláb állításakor a tervezőt is kérdezik, idézik a tartalmakban. Az írott tartalmakban csak a búcsújárás idején olvashatók a zarándokok gondolatai. A legitimációs szakaszban politikusok gondolatai is megjelennek a diskurzus alakításában, erősítve, legitimálva a kultuszépítés korábbi folyamatát. A sajtó közvetítő szerepe is kiemelkedő a folyamatban.

A kultuszépítés fejlődése. Negyedik szakasz: beágyazódás (2013–2016)

A Szent László-kultusz-építés negyedik szakaszát már nem a nagy materiális beruházások határozzák meg, így a kutatás ezen időszakában azt vizsgálom, mi jellemzi a kialakított terek használatát, hogyan ágyazódnak be ezek a köztudatba. A szakaszolás időintervallumának kiindulási évét, a 2013-as évet a beruházások lezárásával indoklom. Befejezésként a 2016-os évet jelöltem meg, mivel a következő esztendő, 2017-et, Szent László-emlékévként nyilvánították a Kárpát-medencében. Az ehhez kapcsolódó rendezvények sokasága túlmutat a korábban megszokott helyi eseményskálán.

A vizsgált időszak ezen szakaszában már rendelkezésemre áll a 2011 márciusától megjelenő községi havi kiadvány, amely a nyári időszakot leszámítva, a dolgozat írásának időpontjában, 2024 áprilisában is még megjelenik. Mivel erre az időszakra a nagyobb beruházások nem jellemzőek, így a térségi vagy megyei lapok médiainger-szűrőjén a kisebb lélegzetvételű események nem jutnak át, így a helyi lap, a Nádi Suttogó lehet az, amely tükrözheti azokat az eseményeket, rendezvényeket, amelyek a Szent László-kultusz beágyazódását mutatják.

A helyi kiadvány minden évben közli a június végén szervezett Szent László-napok programját, amelyben a 2012–2017 közötti időszak állandó programpontjaként szerepel a Szent László-szobor koszorúzása. Ez az ünnepi tanácsüléshez kapcsolódva jelenik meg, a búcsús szentmisét megelőző eseményként. 2013-ban, egy évvel az emlékhely felszentelése után, még a Csíki Hírlap és a Hargita Népe egyaránt fényképes beszámolót közöl a koszorúzásról. Ennek tanúsága szerint az esemény nem mondható tömegrendezvénynek. Mindez azt is jelzi, hogy ezen leginkább a község döntéshozó testülete vagy az ünnepi ülésen részt vevő személyek jelennek meg. A rövid ceremóniális ünnepség része a szónoklat, a koszorúk elhelyezése, illetve a himnuszok éneklése. A helyi lap narratívájában általában a helyszín megjelöléseként szerepelt a tér, a használatot a képi olvasatából lehet dekódolni, ami színesebb térhasználatot tükröz. A Nádi Suttogó 2014. évi áprilisi lapszámában a Föld-napi biciklizésnek gyülekezési pontjaként szerepel a Szent László-szobor és tér. A 2014-es Szent László-napok része továbbra is a történelmi vetélkedő, amelynek ekkor már évtizedes hagyománya van. Az eseményről szóló tudósításból kiderül, hogy a rendezvény végén a Szent László-szobornál „(...) a Csíkszentmihályi Ifjúsági Egyesület

szervezésében játszották el a freskókon megörökített leányrablást és annak Szent László általi megmentését. A népes közönség jelenlétében koszorúzással zárult az ünnepség.”⁷⁷

A Kicsi-Pogány-havason kialakított emlékhely használata a búcsús ünnepek beszámolóiban jelenik meg. A hely, ahogy azt már tervezéskor is megjelölték, nemcsak liturgikus események színhelye lehet, hanem a turizmusban, Szépvíz-közelí desztinációként is működhet. Turisztikai használatát szolgálja a 2011-ben ezen a szakaszon kijelölt Mária-út, amely az emlékhelyet is érinti, majd 2012-ben nyertes pályázat eredményeként tanösvényt alakítottak ki itt, amelynek szintén része a Kicsi-Pogány-havason lévő Szent László-emlékhely. A turisztikai használatára ebből az időszakból (2013–2017) a napilapok diskurzusában nem találtam példát.

A szépvízi Szent László-kultusz-építés folyamatának eredményéről a KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja által 2014 júniusában végzett felmérés adataiból kapunk számszerűsített választ. A község felnőtt lakossága körében, 200 főn végzett, kérdőíves adatfelvétel során arra a kérdésre is választ kerestek, hogy *Mennyire értékes Szépvíz számára a Szent László-hagyomány?*⁷⁸ A válaszadók 64,4%-a a „nagyon értékes”, míg 17,5%-a az „értékes” választ jelölte meg. Ezzel szemben az „egyáltalán nem értékes” opciót a válaszadók 0,6%-a, a „nem értékes” opciót a kérdezettek 7,4%-a választotta. Az „igen is, nem is” bizonytalan válaszadók aránya 10,1%. A számok olvasatában a kultuszépítés folyamata eredményes volt. A kérdőívet kitöltők válaszaí visszaigazolja azt, ami a média diskurzusának elemzéséből kiderült. A Szent László-kultusz építését a vezető elit kezdeményezte, de a folyamat aktív része lett a közösség is. A népismeret részét képező, átörökített monda, a régészeti feltárás eredménye, a harangláb felállítása, az évente ismétlődő búcsús zarándoklat összességében 2014-re a lokális identitás centrális, legerősebb elemévé tette a Szent László-örökséget.

⁷⁷ 2014. „Szent László napok”, *Nádi Suttogó*, IV(6):4.

⁷⁸ Biró, A., Blága, Á. 2015. *Társadalomtörténet és helyi fejlesztés*. Státus Kiadó, Madéfalva.

A kultuszépítés fejlődése. Ötödik szakasz: legitimáció (2017)

A szépvízi Szent László-kultusz építésének fejlődéstörténetében a 2017-es év egy sor visszaigazolást hoz a településnek arra a folyamatra, amelyet 2000-ben indítottak el, és a jelen dolgozat korábbi fejezeteiben a médiadiskurzus és tematizáció kapcsán vizsgáltam. A magyar kormány nemzetpolitikáért felelős államtitkársága László király trónra lépésének 940. évfordulója és szentté avatásának 825. évfordulója alkalmával Szent László-emlékévként nyilvánította a 2017-es évet. Ebbe kapcsolódott be „szentlászlós” településként Szépvíz is. Az erről szóló híradások 2017 februárjában jelentek meg. Ferencz Tibor, aki az emlékévként Győrben tartott megnyitója után nyilatkozott a lapoknak, hangsúlyozta: „Jó érzés volt, hogy az emlékévként központi megnyitóján Potápi Árpád János államtitkár beszédében azt mondta: ezennel megnyitják a 2017-es Szent László-évet a Kárpát-medencében, amely Szépvíztől az Alpok lábáig tart.”⁷⁹ A témában megjelent médiadiskurzus azt jelzi, hogy az elmúlt évek munkája, amely kezdetben az identitáskeresést, majd identitáserősítést szolgált, nagy léptékben is visszaigazolást hozott a közösségnek. Mindazok ellenére, hogy a település nem rendelkezett korábban olyan tárgyi emlékekkel, amiért egyértelműen a „szentlászlós” települések között tartották volna számon, a szoborállítással, az emlékhely kialakításával a lokalitás határait is sikerült átlépnie, felkerülve ezzel a Kárpát-medencei Szent László-térképre. A médiatartalmakban mostantól a legkeletibb Szent László-településként definiálja magát Szépvíz.

Az emlékévként helyi rendezvényeit beharangozó írásokban egy egész rendezvénysorozat programját vetítik előre, amely új lendületet biztosít a helyi Szent László-kultusznak. A sikeres helyi beágyazódás után a kultuszépítés a legitimációs szakaszába lép. Az idegenből érkezők, a megfogalmazott üzeneteik legitimálják a korábbi erőfeszítéseket.

Az előző években a média érdeklődését már kevésbé tudta fenntartani a szépvízi Szent László-téma, de az emlékévként köszönhetően újra az agendája része lett. A világi események mellett a liturgikus térben is külön emlékeznek a szentté avatott, védőszentként tisztelt királyra. 2017. március 26-án *Megnyitották Szépvízen a Szent László-emlékévet* címmel közölt írást a Székelyhon portál. Az ünnepségen Tamás József segédpüspök celebrált szentmisét. A segédpüspöki szentmisét követően a település helytörténetét feldolgozó könyvet is bemutatták, amely kiemelten foglalkozik Szépvíz és Szent László kapcsolatával. Míg korábban a Szent László-kultusz kapcsán a

⁷⁹ <https://szekelyhon.ro/aktualis/csikszek/szepviz-sem-maradhat-ki-a-szent-laszlo-emlekevbol> Letöltve: 2024. 04. 10.

szoros együttműködés volt kiolvasható a médiadiskurzusból a világi és egyházi vezetők között, az emlékév megnyitója kapcsán rivalizálás figyelhető meg. A község vezetője februári nyilatkozataiban csak a 2017 júniusára tervezett eseménysorozatot vetíti elő, amelynek része a szokásos búcsús ünnepség is, így nem feltételezhető, hogy az emlékév helyi megnyitóját elhallgatta volna. A polgármester pár hónappal később, egy júniusi rendezvénysorozat indításakor a szépvízi emlékév megnyitójaként köszönti a jelenlevőket, ami megerősíti a korábban jelzett rivalizálás tényét.

Szent László hava – ezt a megnevezést kapta az eseménysorozat, amelyet Szépvízen tartanak az emlékév tiszteletére. Az esemény részletes programját sajtótájékoztatón ismertették, amiről a Székelyhon és a Hargita Népe is beszámoltak. Szépvíz Község Polgármesteri Hivatala mellé szervezőként a Hargita Megyei Kulturális Központ is csatlakozik. Az események szervezésében a hivatal mellett megjelenik a Szépvízért Egyesület is, amelynek vezetőjeként is idézik a polgármesteri tisztséget is betöltő Ferencz Tibort. Azokat az eseményeket, beruházásokat, amelyeket elemeztem a dolgozatban a médiadiskurzus alapján, „kultuszteremtési igyekezetnek”⁸⁰ nevezi Ferencz Angéla, a kulturális központ vezetője. Az intézményvezető értékelésében rámutatott, „(...) számos olyan eseményen vehettünk részt, amely kiemeli Szépvízet a környező falvak közül. Ez pedig egy tudatos, átgondolt, jövőbe néző építkezésre utal.”⁸¹ Az idézett kijelentés rámutat arra, hogy az idő távlatából figyelve a szépvízi eseményeket, azok tudatos, átgondolt folyamatként értelmezhetők. A fent idézett narratíva pedig megerősíti, legitimálja a település azon törekvéseit, hogy kiemelkedjen a környező falvak közül. Ezt a gondolatot 2001-ben már elvárásként fogalmazta meg Ferencz Imre a Hargita Népe vezércikkében, amelyet a dolgozatban korábban idéztem.

A médiadiskurzus elemzése rávilágít arra, hogy Szépvíz nemcsak bekapcsolódott az emlékév szervezésébe, de annak egyik erdélyi pólusa akart lenni. A rendezvények sorát az erdélyi Szent László-települések találkozájával indítja. „(...) az eseményre szinte minden olyan erdélyi település képviselőjét meghívták, amelyek valamilyen formában kötődnek Szent Lászlóhoz freskó, zászló, csatahely, legenda, esetleg elnevezése révén.”⁸² A 2017. június 6-án tartott eseményen a meghívott húsz településből tíz képviselője érkezett meg Szépvízre. A Hargita Népe 2017. június 7-én közölt

⁸⁰ <https://szekelyhon.ro/aktualis/emlekrendezvennyel-tisztelegnek-szepvizen-a-lovagkiraly-elott> Letöltve: 2024. 04. 10.

⁸¹ Uo.

⁸² <https://szekelyhon.ro/aktualis/emlekrendezvennyel-tisztelegnek-szepvizen-a-lovagkiraly-elott> Letöltve: 2024. 04. 10.

beszámolója nevesíti is a településeket: Nagyvárada, Nyárádszentlászló, Réty, Maksa, Sepsibesenyő, Bögöz, Székelyderzs, Homoródkarácsonyfalva, Menaság és Csíkszentmihály. Az eseményen a magyar kormány helyettes államtitkári szinten képviseltette magát, de a romániai magyar politikai elit képviselői is felszólaltak a rendezvényen. A megfogalmazott politikai üzenetet „a magyaroknak egy a hazájuk, egy a nemzetük, az egyházban az egy Istenhez fohászkodnak; csak a nemzeti egység erejére, a szilárd hitükre alapozhatják a jövőt”⁸³ gondolatok köré fűzték fel. Az alkalom nemcsak a politikai üzenetek megfogalmazásának biztosított teret. Az erdélyi Szent László-freskókról elemző előadást tartott János Mihály művészettörténész – írják az eseményről szóló tudósítások. A rendezvényről a Hargita Népe a címlap vezető anyagaként számolt be. A Szent László hava második rendezvénye a diákokat célozta meg, történelmi vetélkedőt szervezve nekik. Az eseményről nem jelentek meg tudósítások. Az előzetes híradásokat szemlélve érdemes kiemelni, hogy a korábban kiépített Szent László-kultuszhoz kapcsolódó helyszíneket: szobrot, emlékhelyet érintve, a kiépített tanösvényt használják a diákok a vetélkedő útvonalaként. Az eseménysorozat harmadik programját újra napirendre tűzi a média, amely a helyi történetekre fókuszálva, dokumentumfilmmel és fotókiállítással elevenítette fel tíz év emlékeit, amelyek a Szent László-kultusz-építés folyamatához kapcsolódtak. „(...) habár Szépvíz és Szent László öröksége is jóval több mint 10 esztendő, a keddi esemény azért kapta a Tíz év Szent László nyomában Szépvízen elnevezést, mert ennyi ideje, hogy tudatosan is tesznek a lovagkirály kultuszának, örökségének építéséért, fenntartásáért”⁸⁴ – idézi a Székelyhon Szépvíz polgármesterét. Az alkalomra készült Szent László nyomában Szépvízen című dokumentumfilm „(...) megmutatja, hogy a közösségen belül milyen nagyon és milyen mélyen él Szent László alakja”.⁸⁵ A filmnek, amely a YouTube videómegosztón is megtalálható, a legértékesebb elemei azok a visszaemlékezések, amelyek a kultuszépítés egy-egy mozzanatát elevenítik fel a kalákában, tervezésben, alkotásban, közös gondolkodásban részt vevő személyek által. A folyamat fotó- és filmdokumentációja pedig azon megállapítást támasztja alá, hogy a cselekvéssor tudatos, tervezett volt, amelyet érdemesnek tartottak arra, hogy az utókor számára is dokumentálják. A Szent László-emlékév keretében szervezett Szent László hava rendezvénysorozat utolsó programja az előző évtizedben, a Szent

⁸³ <https://szekelyhon.ro/aktualis/szent-laszlo-nyomdokain-vezetett-az-ut-a-szepvizi-talalkozora> Letöltve: 2024. 04. 10.

⁸⁴ <https://szekelyhon.ro/aktualis/dokumentumfilm-es-fenykepek-szepvizrol-szent-laszlorol> Letöltve: 2024. 04. 10.

⁸⁵ Kovács Hont, I. 2017. „Szent László örökségének méltó ünneplése”, *Hargita Népe*, 2017. július 21., pp. 3.

László-napok kialakult forgatókönyvét követi. Az ünnepi tanácsülés végén a szobor talapzatánál koszorúztak, az emlékhelyre búcsús zárandoklatot tartottak.

A Szent László-emlékév keretet biztosított arra, hogy a szépvízi Szent László-kultuszépítés folyamatát a közösség is felelevenítse. Lehetőséget teremtett arra, hogy a lokalitás határát ismételten átlépje a helyi Szent László-kultusz-építés cselekvéssora, a közösség megmutassa szervező, önszervező erejét. Pólusként, centrumként való megmutatkozása a következő évek nagy léptékű építkezéséhez alapként szolgált a támogatók irányában. Az egyedi eseménysorozattal képes újra megnyerni a média érdeklődését, így újra a napilapok címlapjára került a település, amellyel erősíti pozícióját a többi településsel szemben.

Az emlékév alkalmával megjelent médiatartalmakat elemezve kimutatható, hogy a helyi elit programszervezőként kettős célját képes erősíteni. Egyrészt szilárdítja pozícióját a Kárpát-medencei Szent László-térképen, „szentlászlós” brandjét erősítve. Lokális olvasatban a helyi közösség munkáját is reflektorfénybe helyezi azzal, ahogyan feleleveníti a tíz év eseményeit. „Tereprendezése” előkészíti helyi viszonylatban a további fejlesztésekhez a talajt, amelyek a történelmi hagyományokban gyökereznek és a későbbiekben turisztikai desztinációs csomagként is értékesíthetők.

A kultuszépítés fejlődése. Hatodik szakasz: értékesítés (2018–2023)

A szépvízi Szent László-kultusz fejlődéstörténetének újabb szakaszában az előző évtizedben kialakított, helyreállított tereket további fejlesztések alapjaként hasznosítják. A média diskurzusában korábban megjelent, hogy a beruházások gazdasági értékesíthetőségét is keresik, amelynek egyik lehetséges formája a turisztikai körforgásba való bekapcsolódás.

A médiatartalmak elemzése rávilágít arra, hogy Szépvíz kapcsán 2017 februárjában megjelenik egy új intézmény előkészítésének narratívája. A Székely Határőr Emlékközpont mint önálló intézmény híre először 2017 februárjában kerül a sajtónyilvánosság elé. „(...) nem múzeumot szeretnének létrehozni, sokkal inkább egy interaktív kiállítóközpontot, ahol a modern technológiák révén válnának elérhetővé az információk. (...) egy öttagú csapat dolgozik azon, hogy az elképzelések megvalósulhassanak: Bíró Zoltán, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem

Csíkszeredai Karának szociológusa, Nagy József gyergyóremetei történész, Ferencz Angéla, a Hargita Megyei Kulturális Központ vezetője, Zakariás István alpolgármester és Ferencz Tibor polgármester (...)”⁸⁶ Később, a Szent László-emlékév idején nem kerül napirendre az emlékközpont témája. 2018 márciusában újabb híradás jelenik meg a kiállítóteret befogadó épület felújításáról, ahol már egy történelmi szakkiadvány közelgő megjelenését is beharangozzák. *A határvédelem évszázadai* című könyv bemutatóját 2018 júniusában megtartják Szépvízen, amely a székelység hadtörténetét dolgozza fel: „(...) a könyv nem csupán magáért jelent meg, hanem azért, hogy szellemi alapját képezze a majdani szépvízi Székely Határőr Emlékközpontnak.”⁸⁷ A kiadvány a Szent László-kultusz szépvízi fejlődéstörténetének is része, hiszen szerzői között ott találjuk Botár István régészt, aki a Kicsi-Pogány-havason lévő kápolna ásatását végezte, és a feltárás eredményeit is részletesen ismerteti a könyvben, hangsúlyozva a település és Szent László kapcsolatát. A kötet a helyi, székely identitás erősítését is szolgálja, nagyobb léptékben összekapcsolva a település, a székelység és a magyarság nagy történelmi eseményeit. „Az intézmény tervezésekor, a kiállítás építésekor célként fogalmaztuk meg, hogy minél többen megismerjék a székely történelmet, ugyanakkor nem titkoltuk, hogy Szépvízet mint turisztikai desztinációt feltesszük Székelyföld turisztikai térképére”⁸⁸ – fogalmazott a község vezetője egy 2022 augusztusában megjelent interjúban.

A Szent László falunapi rendezvénysorozat a 2020-as évet leszámítva a megszokott forgatókönyvet követi. A vírus évében a tömegrendezvények szervezését korlátozták, de a Szent László-búcsú a Kicsi-Pogány-havason nem maradt el. A búcsúról szóló beszámoló a községi havilapban, a Nádi Suttogóban jelent meg.

Mondhatnám, hogy nagyon lehangoló, a megszokottól eltérő Szent László-napokat értünk meg 2020-ban Szépvízen. De mégis volt öröm, mégis volt készülődés, az ünnepre való hangolódás, s mégis volt találkozás, s volt ünnep a lelkünkben, a közösségben. Igen, mert egyeztettünk, készültünk és együtt voltunk szombaton többen, mint az elmúlt években (kb. 200 személy) a Szent László-emlékhelyen, rengeteg gyerekkel. Mentünk kereszt alatt, autókkal, traktorral, szekérrel, s talán azt is elmondhatom,

⁸⁶ <https://szekelyhon.ro/faluszerte/emlekkozpont-letesul-az-egykori-oregotthon-epuleteben> Letöltve: 2024. 04. 10.

⁸⁷ <https://szekelyhon.ro/aktualis/nyolc-kutato-foglalta-ossze-szekelyfold-egykori-hadtortenetet-n-szepvizen-mutattak-be-a-kiadvanyt> Letöltve: 2024. 04. 10.

⁸⁸ Péter, Á. 2022. „Egyéves a Székely Határőr Emlékközpont”, *Hargita Népe*, 2022. augusztus 12., pp. 3,

hogy a 2012-es felszentelés óta mintha hangosabbnak hallottam a kis harang hívó szavát. Rendhagyónak nevezném ezt a napot, hiszen a menasági plébános, Nt. Csala László szavai méltatták nagy királyunkat. A szentmisét követő agapé sem maradhatott el. Az ottlétünk, az együttlétünk mintha bensőségebb, közvetlenebb lett volna. Jobban örültünk egymásnak. Igen, ez volt az érzésem, és ezt láttam mások arcán is. A találkozás, a felszabadultság, az együttlét örömét.⁸⁹

A fenti beszámoló is jól bizonyítja, hogy a közösség számára fontos az emlékhely, amelyet a tiltások ellenére közel 200 személy keresett fel. A vírusos időszak sem tudta megakadályozni, hogy a közösség a visszakapott múltjáról, ha csak időszakosan is, lemondjon.

Az emlékközpont 2021. augusztusi megnyitójakor a település ismételen nemcsak a helyi, hanem az országos, Kárpát-medencei magyar sajtó hasábjaira, internetes oldalaira került. Míg korábban lehetőségként fogalmazódott meg a történelmi múltban gyökerező értékek mentén bekapcsolni a települést a turizmus körforgásába, mára a számok tükrében ez tényként kezelhető. A Nádi Suttogó 2024. januári számában közzétett adatok szerint az emlékközpontot a megnyitót követő két és fél évben 19 256 fő kereste fel, a 2023-as évben 7901 személy látogatta meg. Az emlékközpont hatására turisztikai desztinációs pontként határozható meg Szépvíz. Az emlékközpont kiállításának első termében is helyet kap Szent László alakja, amely tovább erősíti Szépvíz „szentlászlós” településként való definiálását.

A település Szent László-emlékhelye a Csíkszeredai Régizene Fesztivál programjában is szerepel „koncerttérként”. „Legutóbb egy zenés helytörténeti túrát tartottak ott, amely a Csíkszeredai Régizene Fesztivál egyik programja volt, és amelyen mintegy hetven túrázó vett részt. Az élő zenén kívül helytörténeti érdekességeket is hallhattak a résztvevők, ott volt ugyanis Botár István régész, aki rövid előadást tartott a kirándulóknak és a zenészeknek.”⁹⁰

Az utóbbi években a materiális beruházások tekintetében a Szent László-kultusz-építés folyamatának lezárása érzékelhető a médiadiskurzus elemzéséből, de a Szent László köré épülő kultusz hasznosítása/értékesítése nem tekinthető lezárt folyamatnak. A Szent László-kultusz médiadiskurzusában hangsúlyeltolódás figyelhető meg az emlékközpont megjelenése óta, a média érdeklődése az újdonságnak számító Székely Határőr Emlékközpontra fókuszált.

⁸⁹ Ferencz, T. 2020. „Szent László napja a koronavírus évében”, *Nádi Suttogó*, 2020. július, X(6):1.

⁹⁰ Péter, Á. 2022. „Mindig számítanak résztvevőkre”, *Hargita Népe*, 2022. július 20., pp. 6–7

Következtetések

A lokális identitáskeresésből kibontakozó identitásépítés szépvízi példája, a sikere ellenére, nem multiplikálható. A helyi elit által az identitásépítés középpontjába állított történelmi, egyházi személyiség, Szent László alakja, történelmi távlatok viszonylatában megkérdőjelezhetetlen. A kultuszépítés folyamatában így nem jelentkeztek olyan akadályok, mint a politikai csatározások vagy társadalmi konfliktusok. A szépvízi Szent László-kultusz generációs beágyazódása, a népemlékben őrzött, a település névadásához kapcsolódó legenda, az önálló egyházközségért folytatott 19. századi erőfeszítés, amelynek végén megépülhetett a templom, és amelynek patrónusa az Árpád-házi szent lett, szilárd alapot szolgáltatott a 21. századi kultuszépítéshez. Mindez azonban csak kiindulópontja volt a kutatásomban ismertetett, több szakaszra bontott, építkező folyamatnak. A szépvízi szoborállítással egy időben a régió több településén is emeltek Szent László-szobrot, ám ott ez a térfoglalás eszköze maradt, évente ismétlődő ceremóniális események színtereként.

A médiadiskurzus elemzéséből kibontakozó kultuszfejlődés sikere az építkező folyamatban rejlik. Az 1989 utáni első sajtómegjelenésektől, 1992-től kezdődően, nagyobb intenzitással a 2000-es évektől, évente több alkalommal is a média napirendjére kerül a téma. A tematizáció folyamatában szükség volt az újdonság erejét sugalló, hírértékű kezdeményezésekre, amelyek biztosították a média érdeklődését. A média diskurzusának fokozódása, intenzitása is láthatóvá vált az elemzéssel. A lokális, térségi korlátokat nemcsak a téma lépte át, de a térségi médiaorgánumok is túlléptek terjesztési határaikon, hogy felkutassák a szenzációval kecsegtető témát. Ennek jó példája a szoborállítást megelőző periódus. A téma bulvárosítása, a lappiacon érzékelhető versenyhelyzet, az olvasóért folytatott harc eredménye is lehet mindez, és ezt ebben az esetben, az építkezés folyamatában Szépvíz jól értékesíti. Az elit agendát és diskurzust uraló motivációja sem elhanyagolható, amelynek lenyomata az elemzésből kiderült. A narratíva alakításában a témakapcsolás az évtizedes folyamatban szintén felszínre tör. Szent László témája mellett a más jellegű, lokalitást érintő kérdések is megjelennek, vagy fordítva, amelyek a diskurzust formáló elit számára fontosak, választókat mobilizáló értékkel bírnak. Következtetésem szerint ezek a témakapcsolások is hozzájárultak ahhoz, hogy a szépvízi narratíva, kultuszépítő folyamatával együtt, képes volt ilyen időkeretben is a sajtó napirendjén szerepelni.

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm dr. Kovács Eszter egyetemi oktatónak, hogy vállalta a kutatásom témavezetését, irányította a kutatás módszertanának megválasztását és szakirodalmat ajánlott, biztosított a munkámhoz. A közel másfél hónapos folyamatban szakmailag támogatta a dolgozat létrejöttét.

A kutatás során segítségemre voltak: a Sapientia EMTE Csíkszeredai Kari Könyvtárának munkatársai, Daczó Katalin Erzsébet, aki az Arcanum digitális archívum tartalmaihoz való hozzáférést biztosította, továbbá Bece Katalin szépvízi könyvtáros és archívumkezelő, valamint Fikó Szilveszter szépvízi jegyző, akik a szépvízi községi levéltárban és archívumban a helyszíni kutatásaimat biztosították. A szakdolgozat olvasószerkesztését és korrektúráját Benedek-Székeddy Sándor végezte.

Mindannyiuknak köszönöm!

Irodalomjegyzék

- Biró, A., Blága, Á. 2015. Társadalomtörténet és helyi fejlesztés. KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Csíkszereda.
- Biró, A., Bodó, J. 1993. Szimbolikus térfoglalási eljárások. *Antropológiai Műhely*, I(2):57–28.
- Bodó, J. 2022. Az informális gyakorlatok szerepe a székelyföldi szimbolikus térhasználatban. *Korunk* 3(10): 24–36, pp. 29.
- Bodó, J., Biró, Z. 2017. Szimbolikus térhasználat változó szerepe, *Replika*, 105(5): 147–161.
- Bogos, M., Kiss, L., Pál, E. 2013. *A szépvízi örmény katolikus templom*. Csíkszereda.
- Botár, I. 2019. *Havasok keblében rejtőző szép Csík*. Martin Opitz Kiadó, Budapest.
- Daczó, D., Berszán-Árus, Gy. 2017. *Tíz éve Szent László nyomában*. Rubin Stúdió, Gyergyószentmiklós.
- Daczó, K., Berszán-Árus, Gy. 2007. *Szépvíz és Szent László*. Rubin Stúdió, Gyergyószentmiklós.
- Gál, H. 2016. *Múltba rejtett örökség: fejezetek Szépvíz történetéből*. Mark House, Gyergyószentmiklós.
- P. Szilczl, D. 1998. Bevezetés a kritikai diskurzuselemzésbe. *Jel-Kép* 2018(3): 3–25.
- Szabó, M. 1998. *Politikai tudáselméletek*. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Universitas, Budapest.
- Szabó, M. 2003. *A diszkurzív politikatudomány alapjai*. L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- Tamás, P. 1999. *A tematizációról*. In Béres I., Horányi, Ö. Társadalmi kommunikáció. Osiris, Budapest, pp. 139–151.